

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
RAZKRITJA TVEGANJ V LETNIH POROČILIH SLOVENSКИH FINANČNIH
DRUŽB

Ljubljana, julij 2004

TADEJA MENARD

IZJAVA

Študentka Tadeja Menard izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Marka Hočevarja in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 7.7.2004

Podpis:

KAZALO

1. UVOD	1
2. LETNO POROČILO	2
2.1. PRIPRAVA LETNEGA POROČILA	2
2.1.1. Resnično in pošteno poročanje v letnem poročilu	3
2.1.3. Zavezanci za pripravo letnega poročila	3
2.1.4. Odgovorna oseba za pripravo letnega poročila	4
2.1.5. Cilji letnega poročila	4
2.1.4. Časovni raspored pri pripravi letnega poročila	4
2.1.3. Stroški in koristi letnega poročila	5
2.2. UPORABNIKI INFORMACIJ V LETNEM POROČILU	5
2.3. VSEBINA LETNEGA POROČILA	6
2.3.1. Vsebina letnega poročila po Zakonu o gospodarskih družbah	7
2.3.2. Uvodni del	8
2.3.3. Poslovno poročilo	9
2.3.4. Računovodsko poročilo	11
2.3.4.1. Bilanca stanja	12
2.3.4.2. Izkaz poslovnega izida	13
2.3.4.3. Izkaz finančnega izida	13
2.3.4.4. Izkaz gibanja kapitala	13
2.3.4.5. Pojasnila k računovodskim izkazom	14
2.3.4.6. Konsolidirano letno poročilo	17
3. BANČNA TVEGANJA IN NJIHOVO OBVLADOVANJE	18
3.1. KREDITNO TVEGANJE	21
3.2. LIKVIDNOSTNO TVEGANJE	22
3.3. OBRESTNO TVEGANJE	23
3.4. VALUTNO TVEGANJE	24
3.5. TRŽNO TVEGANJE	25
3.6. KAPITALSKO TVEGANJE	25
3.7. OPERATIVNO TVEGANJE	26
3.8. BASEL II – NOVI KAPITALSKI SPORAZUM	27
3.9. NOVI KAPITALSKI SPORAZUM IN SLOVENSKE BANKE	30
4. RAZKRITJA TVEGANJ V LETNIH POROČILIH SLOVENSКИH BANK	31
5. SKLEP	36
LITERATURA	38
VIRI	39

1. UVOD

Najpomembnejša publikacija vsake gospodarske družbe je zagotovo letno poročilo, saj so v njem na enem mestu zbrane vse pomembne informacije o družbi, hkrati pa predstavlja najpomembnejše razkritje družbe.

Namen letnega poročila je posredovati informacije njenim uporabnikom, zato mora biti letno poročilo sestavljeno jasno in pregledno. Izkazovati mora resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja ter poslovnega izida.

V svojem delu sem kot predstavnika finančnih institucij izpostavila poslovne banke (v nadaljevanju banke). Banke imajo v gospodarskem sistemu značilno vlogo in so zaradi nje tudi ustanovljene. So finančni posredniki pri posredovanju denarnih sredstev od gospodarskih subjektov, ki imajo finančne presežke, h gospodarskim subjektom s finančnimi primanjkljaji (Ribnikar, 1999, str.139). Ob tovrstnem posredovanju se pojavljajo določena tveganja, ki izhajajo iz okolja, v katerem banka posluje in iz njenih lastnih poslovnih aktivnosti. Pri svojem poslovanju banke, tako kot ostale gospodarske družbe, stremijo k dobičku, le-ta pa je v največji meri odvisen prav od uspešnega upravljanja z različnimi vrstami tveganja.

Hiter tehnološki razvoj in razvoj inovacij na področju bančnih storitev, globalizacija in internacionalizacija bančnega poslovanja ter rastoča konkurenca na finančnem trgu so prispevali k velikim spremembam dejavnosti bank. Upravljanje s tveganji postaja čedalje pomembnejša dejavnost in glavni vir uspešnosti sodobnih bank. Bančništvo danes je pravzaprav dejavnost upravljanja s tveganji.

Namen mojega diplomskega dela je predstaviti letno poročilo in razkritja, ki jih banke predstavljajo v njem glede tveganj.

V drugem poglavju diplomskega dela sem predstavila pripravo letnega poročila, uporabnike informacij v letnem poročilu ter vsebino letnega poročila, ki jo sestavljata poslovno in računovodsko poročilo. Zakonodajni okvir za sestavitev letnega poročila v Sloveniji je sedmo poglavje Zakona o gospodarskih družbah. Gospodarske družbe morajo voditi poslovne knjige in izdelati letna poročila v skladu z določbami omenjenega zakona in ob upoštevanju Slovenskih računovodskih standardov. Slovenski računovodski standardi določajo strokovna pravila računovodenja ter dopolnjujejo in podrobneje opredeljujejo zakonske določbe in opredelitve. Sestavo letnega poročila slovenskih bank poleg tega določata še Zakon o bančništvu, Zakon o Banki Slovenije ter podzakonski predpisi Banke Slovenije.

V Sloveniji letna poročila nimajo dolgoletne tradicije in so v obliki javno dostopne publikacije poznana šele v zadnjem času. Poslovno okolje pa se spreminja in globalizira, hkrati pa se vse bolj povečujejo potrebe uporabnikov informacij, temu primerno pa se spreminjata tudi vloga ter pomen računovodstva in letnega poročila.

Tretje poglavje je namenjeno predstavitvi in opisu tveganj s katerimi se banka srečuje pri svojem poslovanju ter njihovem upravljanju. Tveganja so v osnovi delijo na kreditno tveganje, likvidnostno tveganje, tržna tveganja, valutna tveganja in operativna tveganja. V tem poglavju sem predstavila tudi novi baselski kapitalski sporazum, katerega osnovni poudarek je na učinkovitejši obravnavi kreditnega tveganja, kapitalskim zahtevam za kreditno tveganje pa so dodane tudi zahteve za operativno tveganje.

V četrtem poglavju sem predstavila razkritja tveganj v letnih poročilih treh slovenskih bank, Nove Kreditne banke Maribor, Nove Ljubljanske banke in SKB banke.

Sklepne misli so strnjene v petem poglavju.

2. LETNO POROČILO

Letno poročilo je tiskani dokaz posloводства obstoječim ali možnim lastnikom, zaposlencem, poslovnim partnerjem in drugim interesnim skupinam. V svetu je tudi eno najbolj uveljavljenih komunikacijskih sredstev, s katerim ciljnim javnostim predstavimo družbo v celoti, in sicer tako njene dosežene poslovne rezultate kot njeno perspektivo. Temeljne podatke in informacije o poslovanju zagotavljajo računovodstvo in računovodski izkazi, vedno znova pa se pojavljajo zahteve po številnejših in ustrežnejših informacijah, zato vedno večji pomen dobivajo razkritja k računovodskim izkazom. Poleg razkritij, ki se nanašajo na podatke iz računovodskih izkazov, so vse bolj pomembni tudi podatki in informacije o poslovanju, ki jih ne zagotavljajo računovodski izkazi, te informacije najdemo v poslovnem poročilu (Horvat, 2002, str. 115).

2.1. PRIPRAVA LETNEGA POROČILA

Priprava in izdaja letnega poročila je zelo obsežen projekt, ki zahteva veliko časa, napora in denarja. Letno poročilo predstavlja najbolj prestižno in drago publikacijo družbe, ki močno vpliva, tudi dolgoročno, na ugled družbe v javnosti, zato je pomembno, da daje prava sporočila (Vežjak, 1998, str. 43-44).

Pripravo letnega poročila v Sloveniji narekujejo Zakon o gospodarskih družbah (ZGD) in Slovenski računovodski standardi (SRS). Leto 2001 oziroma 2002 je bilo prelomno za pripravo letnih poročil v slovenskih družbah. V letu 2001 so začele veljati spremembe in dopolnitve ZGD (novela ZGD-F), ki so spremenile tudi sestavine letnega poročila. Novosti v zvezi z vsebino letnega poročila začnejo veljati s poslovnim letom, ki se začne po tem datumu, kar je za večino družb pomenilo s 1. januarjem 2002, torej jih je bilo potrebno upoštevati šele pri pripravi letnega poročila za leto 2002. Poleg tega so 1. januarja 2002 začeli veljati novi Slovenski računovodski standardi. Za leto 2002 je bilo treba prvič sestaviti v

celoti tudi skupinsko (konsolidirano) letno poročilo. Vse to pomeni precej sprememb pri obveznih razkritjih v letnih poročilih slovenskih družb. Glavni razlog za spremembe zakonodaje so uskladitve naše zakonodaje z zahtevami Evropske Unije.

2.1.1. Resnično in pošteno poročanje v letnem poročilu

Ena od temeljnih računovodskih predpostavk je predpostavka resničnega in poštenega poročanja, tako SRS 30.47. opredeljuje resnično in pošteno poročanje, kot sporočanje zanesljivih in preverjenih dejstev v celoti pa tudi vseh smotrnih obvestil in razlag brez kakršnihkoli vnaprejšnjih mnenj in predsodkov. Pri tem je treba uporabnike seznaniti z vsemi potrebnimi razkritji brez kakršnegakoli namena zbujati pri njih dvom in jih zavajati v zmoto. V primeru, da ta računovodska predpostavka ni dosledno upoštevana je letno poročilo neuporabno.

2.1.3. Zavezanci za pripravo letnega poročila

Določbe sedmega poglavja ZGD o poslovnih knjigah in letnem poročilu v celoti veljajo (50. člen ZGD):

- za kapitalske družbe,
- za tiste osebne družbe, pri katerih za njihove obveznosti ne odgovarja neomejeno nobena fizična oseba,
- za podjetnika, katerega podjetje ustreza merilom za srednje oziroma velike družbe.

Za druge osebne družbe in podjetnika, čigar podjetje ustreza merilom za male družbe, pa po novem 50. členu ZGD veljajo samo naslednja pravila:

- splošna pravila o računovodenju (51. člen ZGD),
- javna objava (55. člen ZGD),
- pravila o členitvi bilance stanja (61. člen ZGD),
- pravila o členitvi izkaza poslovnega izida (62. člen ZGD),
- splošna pravila vrednotenja (63. člen ZGD).

Družbe po 52. členu ZGD razvrščamo na male, srednje in velike glede na povprečno število zaposlencev v zadnjem poslovnem letu, čiste prihodke od prodaje v zadnjem poslovnem letu ter vrednost aktive ob koncu poslovnega leta. Banke in družbe, ki so po 53. členu ZGD dolžne izdelati konsolidirano letno poročilo, vedno uvrščamo med velike družbe.

Velikost družb je poleg obveznosti za pripravo računovodskih izkazov in poslovnega poročila pomembna tudi za pogoje, kdaj mora družbo pregledati revizor in kdaj mora družba svoje letno poročilo predložiti organizaciji, pooblaščenim za obdelovanje in objavljanje podatkov. Obveznost revidiranja in javne objave pa velja za letna poročila velikih in srednjih družb, majhnih družb, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu ter za konsolidirana letna poročila.

Konsolidirano letno poročilo mora po 53. členu ZGD izdelati družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je nadrejena družba eni ali več družbam s sedežem v Republiki Sloveniji ali izven nje, če so bodisi nadrejena bodisi ena ali več podrejenih družb organizirane kot kapitalske družbe.

2.1.4. Odgovorna oseba za pripravo letnega poročila

Odgovornost za sestavljanje, predstavljanje in pravočasno izdelavo letnega poročila nosi poslovodstvo družbe. Z letnim poročilom poslovodstvo prikaže svoje delo lastnikom in ostalim uporabnikom informacij v letnem poročilu.

2.1.5. Cilji letnega poročila

Za dobro letno poročilo so značilni dobro opredeljeni specifični cilji, ki izhajajo iz celotnih ciljev družbe in se lahko običajno zelo preprosto opišejo. Pri tem je treba paziti, da ni opisanih preveč ciljev, saj se s tem doseže ravno nasprotno od željenega. Vodstvo mora zato za letno poročilo izbrati omejeno število komunikacijskih ciljev in jih razvrstiti po pomembnosti. Če je med izbranimi cilji vključenih preveč informacij, bistvene informacije ne izstopajo iz množice (Vežjak, 1998, str. 44).

Pri pripravljanju letnega poročila je treba pozornost nameniti pomembni razliki med cilji in sporočili. Cilji kažejo potrebe družbe, sporočila pa so odvisna od potreb uporabnikov informacij v letnem poročilu. Zato morajo v družbi vedeti, kdo so uporabniki letnega poročila in kaj želijo izvedeti, da lahko izberejo sporočila ustrezna svojim ciljem (Vežjak, 1998, str. 44).

2.1.4. Časovni raspored pri pripravi letnega poročila

51. člen ZGD-F določa, da morajo družbe in podjetniki voditi poslovne knjige in na podlagi zaključenih poslovnih knjig v roku treh mesecev po izteku poslovnega leta sestaviti letne računovodske izkaze in letno poročilo. Konsolidirano letno poročilo pa je potrebno sestaviti v roku štirih mesecev po koncu poslovnega leta. Družbe, ki so po ZGD zavezane k reviziji, morajo opraviti revizijo letnih oziroma konsolidiranih letnih poročil v šestih mesecih po zaključku poslovnega leta. Uprava teh družb mora revidirano letno poročilo oziroma konsolidirano letno poročilo predložiti organu družbe, pristojnemu za sprejem tega poročila (pri delniških družbah je to nadzorni svet), skupaj z revizijskim poročilom, najkasneje v osmih dneh po prejemu revizijskega poročila. Najpozneje v osmih mesecih po koncu poslovnega leta pa morajo družbe zavezane k reviziji, letna in konsolidirana letna poročila zaradi javne objave skupaj z revizorjevim mnenjem, predložiti Agenciji RS za plačilni promet (Zakon o gospodarskih družbah, 2001).

Učinkovito letno poročilo zahteva precej časa, zato je pomembno, da se začne pripravljati dovolj zgodaj. Vsaj dva meseca pred koncem poslovnega leta je treba začeti pridobivati informacije ter oblikovati in delno že pripravljati pisne prispevke. Na ta način se lažje zagotovi kakovost in nadzor nad stroški v zvezi z izdajo letnega poročila. Če se odlaša s pripravo letnega poročila do konca poslovnega leta, zmanjka časa za razmislek o poročilu kot komunikacijskem orodju in lahko se zgodi, da so v njem nanizana le najnujnejša dejstva o preteklem poslovanju (Vezjak, 1998, str. 45).

2.1.3. Stroški in koristi letnega poročila

Za pripravo letnega poročila porabijo velike družbe veliko denarja in dragocenega časa, saj imajo od ustrezno sestavljenega in oblikovanega letnega poročila vrsto koristi. Dobro zasnovano letno poročilo lahko podjetju pomaga pri njegovem uveljavljanju v okolju, sama priprava letnega poročila pa prinaša tudi vrsto notranjih koristi, med katerimi je gotovo določanje ciljev podjetja. Letno poročilo mora med drugim tudi upravičiti tudi stroške njegove izdaje, zato je pomembno, da so cilji in sporočila v njem skrbno zastavljeni. Poleg vsebine in metodološkega okvira, je pomembno tudi, kako je letno poročilo oblikovano in kako so predstavljeni podatki. S kakovostnim letnim poročilom je dosežena njegova berljivost in privlačnost, s tem pa tudi prevlada koristi nad stroški.

2.2. UPORABNIKI INFORMACIJ V LETNEM POROČILU

V letnem poročilu so strnjene informacije namenjene posameznikom ali skupinam, ki te informacije iščejo.

V slovenskih računovodskih standardih je zapisano, da morajo biti računovodske informacije uporabnikom razumljive, bistvene, zanesljive in primerljive. Na bistvenost vpliva vrsta in pomembnost informacije za posameznega uporabnika, tako je lahko stopnja bistvenosti pri isti informaciji za različne uporabnike različna. Zanesljivost informacij je zagotovljena, če ne vsebujejo pomembnih napak in pristranskih stališč ter zvesto predstavljajo pomembne pojave. Biti morajo popolne in dovolj upoštevati potrebo po previdnosti; primerljivost informacij pa mora olajšati oblikovanje sodb na njihovi podlagi (SRS 30 - Računovodsko informiranje).

Krog uporabnikov informacij v letnih poročilih je širok, zato jih lahko razvrstimo v naslednje skupine (Turk et al., 1999, str. 704):

- sedanji in možni vlagatelji,
- zaposlenci,
- posojilodajalci,
- dobavitelji in drugi dajalci blagovnih kreditov,
- kupci,
- vlada in njeni organi ter
- javnost.

Računovodski izkazi so pripravljani za zadovoljevanje splošnih potreb večine uporabnikov. Posamezne skupine uporabnikov pa imajo poleg splošnih, skupnih potreb po informacijah, v letnem poročilu tudi posebne zahteve, ki se razlikujejo glede na različne interese posameznih uporabnikov.

Sedanje in potencialne delničarje zanimajo zlasti velikost in ustaljenost deležev iz dobička, dividend in podobnega, politika delitve čistega dobička, dolgoročna donosnost družbe in kakovost njegovega posloводства, saj je njihov cilj maksimiranje tržne vrednosti enote navadnega lastniškega kapitala. Zaposlence zanimajo predvsem donosnost poslovanja in s tem možnost njihovih zaslužkov ter dolgoročne možnosti zaposlovanja. Družba sama že pri sestavi letnega poročila upošteva katerim uporabnikom je namenjeno njihovo letno poročilo, temu ustrezno pa morajo biti prilagojena razkritja informacij.

Uporabniki informacij postajajo vse bolj zahtevni, vedeti želijo vedno več. Pripravljavci letnih poročil morajo zato upoštevati njihove različne interese in se jim kar najbolj prilagajati, vendar ne smejo pri tem nikakor in nikoli ogroziti pravic vseh uporabnikov do enake popolnosti in enake vsebine informiranja. Upoštevati morajo tudi prednosti in stroške razkrivanja informacij, ki jih uporabniki želijo imeti.

Kljub dejstvu, da je uporabnikov informacij v letnih poročilih veliko in so različnih vrst, jim je skupno, da se na podlagi informacij, ki jih dobijo v letnih poročilih, odločajo, ali naj z družbo sploh sodelujejo, ali naj obseg dosedanjega sodelovanja razširijo ali skrčijo. To je tudi razlog, da večina družb letno poročilo pripravi kar se da skrbno, saj s tem pri bralcih ustvari dober vtis in pridobi njihovo naklonjenost (Kavčič, 1997, str. 148).

2.3. VSEBINA LETNEGA POROČILA

Letno poročilo je spričevalo družbe in z njim se družbe predstavijo v svojem okolju. Zakonodaje različnih držav različno opredeljujejo sestavine letnih poročil, njihova oblika pa ni predpisana. Določene so le obvezne sestavine letnih poročil, ki predstavljajo minimum razkritij. Ne glede na to, kako podrobno so razkritja predpisana z zakonodajo, ponavadi ne zadoščajo njihovim uporabnikom, saj jim ne dajo zadostnih informacij o poslovanju podjetja. Prav zaradi zahtev uporabnikov po obsežnejših razkritjih, imajo letna poročila določene sestavne dele, ki so skupni vsem kakovostno sestavljenim poročilom, ne glede na zakonodajo države.

Tipični sestavni deli letnega poročila so naslednji (Horvat, 2000, str. 74):

- uvodni del s strnjanimi poudarki,
- splošni del oziroma poslovno poročilo,
- obvezni del z računovodskimi izkazi z razkritji oziroma računovodsko poročilo.

Računovodsko poročilo lahko imenujemo obvezni del, saj ga v celoti določata ZGD (2001) in SRS (2002), medtem ko poslovno poročilo poleg predpisanih sestavin, vsebuje še vrsto drugih prostovoljnih razkritij.

Glede na slovenski zakonodajni okvir lahko sestavo letnega poročila razdelimo tudi na **uvodni del** in **obvezni del**, ki zajema poslovno poročilo in računovodsko poročilo.

Vsi deli letnega poročila imajo enako poslanstvo, predstaviti poslovanje družbe, hkrati pa so namenjeni različnim uporabnikom. Uvodni del naj bi na kratko prikazal uspešnost poslovanja, pri čemer moramo paziti, da bralcu ponudimo samo izbrane podatke in ga ne zasujemo z množico števil in dejstev. Splošni del letnega poročila je del, v katerem družba uporabi vso svojo ustvarjalnost in inovativnost pri vsebini poročila, hkrati pa se osredotoči tudi na tiste uporabnike informacij, ki jih ne zanimajo samo računovodske in finančne informacije, ki so predstavljene v tretjem delu letnega poročila (Horvat, 2000, str. 74).

2.3.1. Vsebina letnega poročila po Zakonu o gospodarskih družbah

Sestavljanje letnega poročila se je s spremembami Zakona o gospodarskih družbah (2001) precej spremenilo. V skladu s starim ZGD (1993) je moralo letno poročilo obsegati letno računovodsko poročilo ter poslovno poročilo. Nov ZGD (2001) pa vsebino računovodskega poročila precej spreminja in razširja ter uvaja nekatere nove sestavine v poslovnem poročilu.

Letno poročilo mora biti v skladu s 56. členom novega ZGD (2001) sestavljeno iz:

- bilance stanja,
- izkaza poslovnega izida in
- priloge s pojasnili oziroma razkritji k izkazom.

Letno poročilo velikih in srednjih družb ter letno poročilo tistih malih družb, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu ter družbe, ki so vključene v konsolidirane izkaze, mora v skladu s 56. členom novega ZGD (2001) obsegati tudi:

- izkaz gibanja kapitala,
- izkaz finančnega izida in
- poslovno poročilo.

Vsebino poslovnega poročila obravnava 66. člen novega ZGD (2001). Vsebovati mora najmanj pošten prikaz razvoja poslovanja in položaja družbe, poleg tega pa morajo biti prikazani tudi:

1. pomembni poslovni dogodki po koncu poslovnega leta,
2. pričakovani razvoj družbe,
3. dejavnosti družbe na področju raziskav in razvoja,
4. podružnice družbe in
5. dejavnosti podružnic družbe v tujini.

Vsi deli letnega poročila tvorijo celoto. Letno poročilo mora biti sestavljeno jasno in pregledno. Izkazovati mora resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja in poslovnega izida (57. člen novega ZGD).

2.3.2. Uvodni del

Uvodni del mora biti napisan jasno, tako da ga razume tudi strokovno manj podkovan bralec, v nasprotju z računovodskim poročilom, ki je namenjen zahtevnejšim bralcem. Gre za najbolj splošen del letnega poročila, ki mora biti napisan na način, da lahko vsak bralec spozna, kako uspešno oziroma neuspešno je bilo poslovanje družbe v preteklem poslovnem letu. Pri oblikovanju uvodnega dela letnega poročila je treba upoštevati, da bo za mnoge bralce, ki so strokovno nepodkovani, ta del letnega poročila edini, ki ga bodo zares natančno prebrali. To je tudi razlog, da se pri pisanju tega dela nameni večjo pozornost nedenarnim kot denarnim informacijam (Kavčič, 1998, str.10).

Prvi vtis letnega poročila napravi že naslovnica, zato je pomembno, da je oblikovana tako, da pritegne pozornost bralca. Zatem sledi uvodni del, ki vsebuje naslednje postavke (Horvat, 2000, str.74):

- finančni in drugi poudarki,
- kratka uvodna predstavitev družbe,
- kazalo,
- poročilo predsednika uprave in poročilo predsednika nadzornega sveta.

Uvodni del se največkrat začne s kratkim pregledom finančnih in drugih poudarkov, ki so bili pomembni za družbo v poslovnem letu, tako da se bralec že na začetku seznanja s sklepno mislijo letnega poročila. Finančne poudarke je smiselno predstaviti v obliki grafikonov in tabel, druge poudarke pa v obliki kratkih alinej.

Med finančne podatke, ki jih predstavimo za obdobje od dveh do petih let, spadajo gibanje dividende na delnico, dobiček na delnico, čisti dobiček, vlaganja v določenem obdobju, naložbe v osnovna sredstva in podobno. Dobro pa je nakazati tudi trend, ki naj se bi nadaljeval v prihodnosti.

Del uvoda je tudi kratka predstavitev družbe, kjer so predstavljeni najosnovnejši podatki, kot so sedež družbe, osnovna dejavnost, število zaposlenih in podobno. Opisan je lahko tudi zgodovinski pregled razvoja družbe. V tem delu so pogosto predstavljeni tudi temeljni cilji podjetja, vpliv gospodarskih razmer na poslovanje in pomembni dogodki, ki so vplivali na poslovanje.

Poročilo predsednika uprave v strnjeni obliki osvetli sedanje poslovanje podjetja in je lahko napisano v obliki pisma, naslovljenega na delničarje ali samo kot poročilo predsednika uprave. Vsebuje strnjene informacije o najpomembnejših dogodkih in odločitvah v

poslovnem letu, bistvenih finančnih podatkih, uresničenih strateških načrtih, smernicah razvoja in podobno. Vsako informacijo v poročilu pa morata poslovno in računovodsko poročilo utemeljiti in razčleniti.

Poročilo predsednika nadzornega sveta je poročilo, ki ga nadzorni svet sestavi za skupščino delničarjev. V poročilu mora biti navedeno (Horvat, 2002, str. 17):

- kako in v kolikšnem obsegu je preverjal vodenje družbe med poslovnim letom,
- stališče do revizijskega poročila, če je priloženo k letnemu poročilu,
- pripombe k letnemu poročilu in
- ali letno poročilo potrjuje.

2.3.3. Poslovno poročilo

Vsebina poslovnega poročila, kot je opisana v 66. členu ZGD, je popoln prevod vsebine poslovnega poročila iz 46. člena četrte evropske smernice, le ta pa je določena v samo nekaj alineah. Tako ostaja odprto vprašanje vsebine poslovnega poročila, ki pravzaprav po eni strani mora imeti obvezna razkritja iz ZGD, po drugi strani pa znotraj teh obveznih sestavin lahko govorimo o prostovoljni izbiri vsebin oziroma prostovoljnem razkrivanju. Iz tega sledi, da družbe same presodijo, kaj pomeni, denimo, pošten prikaz razvoja poslovanja in položaja družbe, kateri so pomembni poslovni dogodki po koncu poslovnega leta, kako obsežno opisati pričakovani razvoj oziroma načrte družbe, aktivnosti na področju raziskovanja in razvijanja ter aktivnosti podružnic v tujini.

V poslovno poročilo poleg vsebin, predpisanih z ZGD, vključimo vsa prostovoljna razkritja, s katerimi želimo podrobneje predstaviti značilnosti poslovanja družbe v poslovnem letu. V svetu so te informacije znane kot oblika poslovnega poročanja.

Sestavine poslovnega poročila so naslednje (Horvat, 2003, str.20):

- predstavitev vizije, strateški cilji in načrti,
- predstavitev dejavnosti (programi, storitve), vpliv gospodarskih gibanj,
- analiza poslovanja,
- naložbe,
- zaposleni,
- raziskave in razvoj,
- okolje in družbena dejavnost,
- seznam podružnic z naslovi, organizacijska struktura, predstavitev članov uprave in nadzornega sveta in drugega posloводства ter
- informacije za delničarje.

Poslovno poročilo banke mora praviloma vsebovati naslednje podatke in pojasnila (Sklep o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic, 2002):

1. poročilo o poslovanju banke za poslovno leto, ki vsebuje:

- opis splošnega gospodarskega okolja,
 - poslovne usmeritve banke,
 - pregled poslovanja banke,
 - finančni rezultat banke,
 - finančni položaj banke,
 - pomembnejše podatke o poslovanju in nekatere kazalce poslovanja banke,
 - delniški kapital in delničarje banke,
 - opis razvoja banke,
 - osnovne podatke o skupini povezanih družb,
2. organe upravljanja banke,
 3. poslovno mrežo,
 4. organizacijsko shemo banke,
 5. organizacijsko shemo skupine povezanih družb.

Poročilo o poslovanju banke za poslovno leto

V **opisu splošnega gospodarskega okolja** so orisani glavni dejavniki, ki so posredno ali neposredno vplivali na uspešnost poslovanja banke. Če banka posluje v pomembnejšem obsegu tudi na tujih trgih, mora predstaviti tudi značilnosti gospodarskih gibanj v teh državah in vpliv le-teh na njene posle.

Pri **poslovnih usmeritvah** so predstavljeni dolgoročni cilji poslovne politike in navedene načrtovane aktivnosti za njihovo doseganje v naslednjem letu. Pri načrtovanju aktivnosti mora biti posebna pozornost namenjena tudi ukrepom za obvladovanje tveganj.

V **pregledu poslovanja** so podrobno orisane posamezne vrste bančnih dejavnosti. Prikazani so posamezni posli (kreditni, naložbe v vrednostne papirje, kapitalske naložbe, depoziti) ločeno po osnovnih vrstah strank (podjetja, banke, občani) in po geografskih področjih (v državi in v tujini).

Predstavitev **finančnega rezultata** je razčlenjena na prihodke in odhodke poslovnega leta po osnovnih vrstah le-teh. V tem delu se razkrije, kako vplivajo posamezne vrste poslov na rezultat poslovanja oziroma kolikšen vpliv na rezultat poslovanja imajo bolj tvegani posli in posli ki jih banke opravljajo na tveganih območjih.

Finančni položaj je predstavljen s strukturo aktive in pasive bilance stanja po posameznih vrstah sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev, pojasnjene pa so tudi spremembe posameznih postavk v primerjavi s predhodnim obdobjem. Prikazani so podatki o plačilni sposobnosti in likvidnosti s členitvijo bilance stanja po posameznih vrstah in zneskih sredstev in obveznosti do virov sredstev, delniškem kapitalu in zunajbilančnih obveznostih po rokih preostale zapadlosti.

V tem delu se opiše tudi izpostavljenost banke kreditnemu tveganju, obrestnemu, valutnemu in drugim tržnim tveganjem. Opređeljena je pripravljenost za prevzemanje tveganj ter pojasnjene strategije za njihovo obvladovanje in nadziranje ter učinkovitost strategij. Pri razkrivanju izpostavljenosti posamezni vrsti tveganja morajo biti zagotovljeni zadostni podatki kot tudi primerjalni podatki za predhodna obdobja. Navedeni so lahko tudi podatki o oblikovanju rezervacij za morebitne izgube iz naslova izpostavljenosti različnim tveganem in način določanja teh rezervacij.

Pomembnejši podatki o poslovanju in nekateri kazalci poslovanja so prikazani za obdobje treh let, vključno s podatki za poslovno leto, Banka Slovenije pa z navodili predpiše enotno metodologijo za izračun izbranih kazalcev.

V poslovnem poročilu so prikazani potrebni podatki o **delniškem kapitalu** in njegovih sestavinah ter doseženi količnik kapitalske ustreznosti. Navedeni so tudi podatki o spremembah zneskov, razlogih za spremembo, podatki o vrstah kapitala, vključno z vplivom tekočega dobička in izplačanimi dividendami ter podatki o novi izdaji delnic. Navedeno je število izdaj delnic, vrste izdanih delnic, njihovo skupno število in nominalne vrednosti posameznih izdaj. Prikazana je tudi **struktura delničarjev** na zadnji dan poslovnega leta, prvih deset največjih delničarjev, ter njihov delež v delniškem kapitalu banke.

V poslovnem poročilu je zajet opis razvoja banke in pomembni podatki, ki se nanašajo na delovanje banke, kot so podatki o poslovni mreži podatki o investicijskih vlaganjih, podatki o zaposlenih ter podatki o informacijski podpori.

V tem delu je predstavljena tudi **skupina povezanih družb** in družbe v skupini, njihovi podatki pa morajo obsegati naziv družbe, vrsto dejavnosti, delež v kapitalu, delež glasovalnih pravic, nominalno vrednost kapitalskega deleža po stanju na zadnji dan poslovnega leta ter organe upravljanja. Na tem mestu je prikazan tudi pričakovani razvoj in poslovne usmeritve skupine povezanih družb kot celote.

2.3.4. Računovodsko poročilo

Računovodske izkaze in pojasnila lahko s skupnim imenom imenujemo računovodsko poročilo. Računovodski izkazi prikazujejo vrednostne učinke poslovnih dogodkov, ki jih združujejo v večje skupine. Ker tako združeni podatki niso zadostna informacija o položaju podjetja, je potrebno računovodskim izkazom dodati pojasnila oziroma razkritja. Šele z razkritji in dodatnimi pojasnili lahko uporabniki računovodskih informacij dobijo pravo sliko podjetja in njegovega finančnega položaja (Odar, 2002, str. 10).

Temeljna novost v računovodskem poročilu so priloge s pojasnili oziroma razkritji k računovodskim izkazom, ki pomenijo precej več javnega razkrivanja informacij kot doslej.

Najpomembnejše novosti med računovodskimi izkazi, ki jih je uvedel novi ZGD v primerjavi s starim, so rezerve in njihova delitev v bilanci stanja, bilančni dobiček, izkaz finančnega izida, ki je nadomestil izkaz finančnih oziroma denarnih tokov ter popolnoma novi računovodski izkaz, to je izkaz gibanja kapitala, ki nadomešča izkaz uporabe dobička in kritja izgube.

Banka vključi v letno poročilo računovodske izkaze na shemah, predpisanih s Sklepom o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic (2002), vsebino posameznih postavk ter način sestavljanja računovodskih izkazov pa opredeljujejo Slovenski računovodski standardi.

Računovodsko poročilo bank tako zajema bilanco stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz gibanja kapitala in izkaz finančnega izida. V nadaljevanju na kratko predstavljam omenjene računovodske izkaze.

2.3.4.1. Bilanca stanja

Bilanco stanja podrobneje opredeljujejo SRS, in sicer standard 24. Je temeljni računovodski izkaz, ki resnično in pošteno prikazuje stanje sredstev in obveznosti do njihovih virov za poslovno leto ali krajša obdobja, za katera se sestavlja. Lahko ima obliko dvostranske uravnotežene bilance ali zaporednega stopenjskega izkaza stanja. Bilanca stanja prikazuje tako uresničene podatke v obravnavanem obračunskem obdobju kot tudi uresničene podatke v enakem prejšnjem obračunskem obdobju. Pojasnila vsebujejo informacije o računovodskih usmeritvah, uporabljenih pri poslovnih dogodkih, informacije, ki jih zahtevajo posamezni standardi v SRS in ZGD ter niso predpisane v obrazcu bilance stanja, pa tudi dodatne informacije, ki niso predpisane v obrazcu bilance stanja, so pa za pošteno predstavitev potrebne (Slovenski računovodski standardi, 2002).

Bistvena razlika med bilanco stanja banke in bilanco stanja podjetja je v tem, da sta v proizvodnem podjetju v aktivni bilance stanja ponavadi najpomembnejši področji zaloge in osnovna sredstva, v bilanci stanja banke pa zaloge predstavljajo vrednostno nebitveno postavko, osnovna sredstva pa kljub vrednostno visokemu absolutnemu znesku ne predstavljajo več kot 10% bilančne aktive banke.

V bilančni aktivni banke vrednostno prevladujejo dana posojila in predstavljajo 50 do 70% bilančne aktive, sledijo sredstva na računih pri centralni banki, naložbe v vrednostne papirje in druge postavke. V bilančni pasivi banke pa po obsegu najpomembnejši del predstavljajo razni depoziti, ostalo pasivo pa predstavlja kapital in druga pasiva.

V zunajbilančnih postavkah se izkazujejo prevzete in možne obveznosti po različnih finančnih instrumentih kot so možne obveznosti iz naslova akreditivov in indosamentov, jamstva in sredstva, dana v zastavo, ter prevzete finančne obveznosti in obveznosti iz

izpeljanih finančnih instrumentov. Zunajbilančne aktivnosti ne spreminjajo bilančne vrednosti bančnih naložb in obveznosti, toda predstavljajo pomemben vir bančnih prihodkov.

Bilanca stanja za zunanje poslovno poročanje banke je praviloma sestavljena v dvostranski obliki, na podlagi podatkov iz knjigovodskega stanja računov, predpisanih s kontnim okvirom za banke in hranilnice. Banka vrednoti posamezne bilančne postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev skladno z določili Slovenskih računovodskih standardov in navodili, ki jih predpiše Banka Slovenije.

2.3.4.2. Izkaz poslovnega izida

Izkaz poslovnega izida je opredeljen v SRS 25 kot temeljni računovodski izkaz, ki resnično in pošteno prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid za poslovno leto ali krajša obdobja, za katera se sestavlja. Ima obliko stopenjskega zaporednega izkaza in je lahko sestavljen v eni izmed dveh različic (I in II). Družba si izbere različico, ki mu glede na mednarodne stike bolj ustreza. Pojasnila k izkazu poslovnega izida, podobno kot pojasnila k bilanci stanja, vsebujejo informacije o posebnih računovodskih usmeritvah, uporabljenih pri pomembnih poslovnih dogodkih, informacije, ki jih zahtevajo SRS in ZGD ter niso predpisane v obrazcu izkaza poslovnega izida in informacije, ki niso predpisane v obrazcu izkaza poslovnega izida, so pa za pošteno predstavitev potrebne (Slovenski računovodski standardi, 2002).

Najbolj tipičen vir bančnih prihodkov predstavljajo prihodki iz obresti in ostali neobrestni prihodki vezani na bančno poslovanje, na drugi strani pa odhodki iz obresti in ostali neobrestni odhodki vezani na bančno poslovanje.

2.3.4.3. Izkaz finančnega izida

Izkaz finančnega izida je opisan v SRS 26 in je temeljni računovodski izkaz, ki resnično in pošteno prikazuje spremembe stanja denarnih sredstev in njihovih ustreznikov za poslovno leto ali krajša obdobja, za katera se sestavlja. Izdelava se lahko po neposredni ali posredni metodi. Prva metoda se uporabi, če so na voljo vsi potrebni podatki o prejemkih in izdatkih, sicer pa se uporabi posredna metoda. Pri slednji iz podatkov dveh zaporednih bilanc stanja, izkazov poslovnega izida in drugih podatkov izračunamo podatke o pritokih in odtokih. Izkaz finančnega izida je lahko dvostranski ali stopenjski (Slovenski računovodski standardi, 2002). Banke uporabljajo predvsem posredno metodo izdelave izkaza finančnega izida.

2.3.4.4. Izkaz gibanja kapitala

Izkaz gibanja kapitala, SRS 27, je prikaz gibanja posameznih sestavin kapitala v poslovnem letu ali krajših obdobjih, vključno z uporabo čistega dobička in pokrivanjem izgube. Prikazuje lahko le razdelitev čistega dobička kot sestavine kapitala oziroma pokrivanje čiste izgube kot odbitne postavke od kapitala, lahko pa prikazuje vse sestavine kapitala, zajete v bilanco

stanja. Izkaz gibanja kapitala nam kaže premike v kapital, premike znotraj kapitala in premike iz kapitala. Poseben dodatek k izkazu gibanja kapitala je bilančni dobiček, ki ga v 62. členu določa Zakon o gospodarskih družbah (Slovenski računovodski standardi, 2002).

2.3.4.5. Pojasnila k računovodskim izkazom

Obvezna razkritja za gospodarske družbe, ki so zavezane k reviziji, opredeljujeta ZGD in SRS.

Priloge k računovodskim izkazom so razlagalna računovodska pojasnila, ki niso samostojen izkaz, vendar lahko rečemo, da predstavljajo del celote računovodskih izkazov. Vsak SRS v ožjem pomenu obsega poglavje B in je praviloma razdeljen na podpoglavja, še zlasti če obravnava posamezne gospodarske kategorije, pri katerih je potrebno nameniti pozornost tudi njihovemu prevrednotenju ali prikazovanju v skupinskih (konsolidiranih) računovodskih izkazih. Posebej so predstavljene tako določbe o potrebnih razkritjih v računovodskih izkazih za zunanje uporabnike kakor tudi zahteve pri zunanjem poročanju, ki morajo biti nujno izpolnjene, njihove preostale določbe pa se obravnavajo kot strokovni napotki za notranje poročanje (Slovenski računovodski standardi, 2002).

Tako kot za pojasnila, sestavljena v skladu z mednarodnimi računovodskimi standardi, tudi za pojasnila, ki so sestavljena v skladu s slovenskimi predpisi velja, da morajo biti predstavljena preiščljeno. Praviloma mora biti vsaka postavka v bilanci stanja, izkazu poslovnega izida in izkazu finančnega izida navzkrižno povezana z ustrežno informacijo v pojasnilih (Odar, 2002, str. 10).

Razkritja v zvezi s posameznimi postavkami v računovodskih izkazih bank morajo ustrezati zahtevam, pojasnjenim v SRS 1-30 ter zahtevam posebnega računovodskega standarda SRS 31- računovodske rešitve v bankah.

Poleg tega mora priloga z razkritji obsegati tudi razkritja, določena s členu sedmega poglavja novega Zakona o gospodarskih družbah ter razkritja, ki so določena s 65. členom ZGD in so zlasti neračunovodske narave.

V razkritjih k računovodskim izkazom morajo banke smiselno zagotoviti informacije, ki jih predpisujeta Zakon o gospodarskih družbah in Slovenski računovodski standardi, poleg tega pa tudi določila Sklepa o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic (2002) in pojasniti naslednje podatke:

1. Banka mora v pojasnilih razkriti pomembnejše računovodske smernice, na katerih so zasnovani računovodski izkazi banke. Obvezno mora pojasniti ustreznost uporabljenih načel v primerjavi s splošnimi računovodskimi načeli, morebitne spremembe računovodskih politik, uporabljene metode vrednotenja posameznih postavk, priznavanje prihodkov in odhodkov, politike oblikovanja popravkov vrednosti in morebitnih odpisov,

politike priznavanja prihodkov iz preteklosti oblikovanih popravkov vrednosti in odpisov, strategije oblikovanja dolgoročnih rezervacij za možne izgube iz naslova kreditnega in drugih tveganj ter davčne obveznosti banke. Za vrednosti, izražene v tuji valuti, banka navede tečaj, po katerem je opravila preračun v domačo valuto.

2. Banka mora razkriti tudi pomembne poslovne dogodke, ki so nastopili po koncu poslovnega leta in pomembno vplivajo na izdelane računovodske izkaze.
3. V pojasnilih k posameznim postavkam bilance stanja banka upošteva razčlenitev bilančnih postavk na podatke, ki so opredeljeni v Slovenskih računovodskih standardih, zlasti pa razkrije naslednje:
 - banka izdela za postavke sredstev in obveznosti do virov sredstev analizo po preostali zapadlosti po rokih kot so navedeni v Slovenskem računovodskem standardu 31;
 - podatke o nazivu in sedežu družb in bank, v katerih je banka udeležena v kapitalu, nominalni znesek kapitalskega deleža, delež v kapitalu, delež glasovalnih pravic, velikost kapitala in poslovni izid zadnjega poslovnega leta;
 - število in nominalni znesek vpisanih delnic banke, v primeru večjih izdaj delnic je potrebno za vsako izdajo navesti število vpisanih delnic, število vpisanih in neplačanih delnic, nominalno vrednost, znesek odobrenega oziroma pogojno povečanega kapitala, lastnosti delnic ter ostale pomembne podatke v zvezi s stanjem in gibanjem kapitala banke;
 - delež dolgoročnih finančnih naložb, ki pri izdajatelju predstavljajo podrejene instrumente;
 - obstoj listin o pravicah do udeležbe zamenljivih obveznic in podobnih vrednostnih papirjev ali pravic, ki jih je izdala banka ter število in pravice, ki jih zagotavljajo;
 - banka razkrije obstoj lastnih delnic oziroma če je med poslovnim letom imela lastne delnice;
 - pregled prevzetih in potencialnih obveznosti ter terminskih transakcij, neporavnanih na bilančni presečni dan, ki se vodijo v zunajbilančni evidenci, z zneskom po posameznih vrstah instrumentov, ločeno po ročnosti do in nad enim letom. Banka posebej navede instrumente, ki služijo za zavarovanje pred obrestnim, tečajnim in drugimi tržnimi tveganji, in tiste, ki so bili sklenjeni za namene trgovanja;
 - podatke o podrejenih obveznostih, in sicer vsako novo zadolžitev, ki presega 10% celotnega zneska podrejenih obveznosti, znesek zadolžitve, valuto nominacije, obrestno mero, datum zapadlosti, pogoje podrejenosti ter obstoj kakršnihkoli določb za konverzijo podrejene obveznosti v kapital ali v kakšno drugo obveznost;
 - podrobne podatke o sredstvih, ki jih je banka zastavila v zavarovanje za pridobljene vire sredstev ali za obveznosti do tretjih oseb;
 - podatke o razčlenitvi naložb v vrednostne papirje, ne glede na to ali se izkazujejo kot dolžniški vrednostni papirji, ki niso namenjeni trgovanju ali kot vrednostni papirji, namenjeni trgovanju, na tiste, ki so uvrščeni na borzo in na tiste, ki niso;
 - podatke o predujmih in kreditih, ki jih je banka odobrila članom uprave, drugim delavcem banke, zaposlenim na podlagi pogodbe za katero ne velja tarifni del

- kolektivne pogodbe in članom nadzornega sveta, ter poročstva banke za obveznosti teh oseb, ločeno za vsako skupino oseb;
- podatke o gibanju oblikovanih prevrednotevalnih popravkov vrednosti in dolgoročnih rezervacij, oblikovanih za posamezne postavke bilance stanja;
 - podatke o celotnem znesku sredstev in obveznosti do virov sredstev, nominiranih v tujih valutah, preračunanih v tolarje, in podatke o znesku sredstev in obveznosti do virov sredstev z valutno klavzulo;
 - podatke o delu poslovno organizacijskih enot v tujini, ki zajemajo najmanj podatke o bilančni vsoti in finančnem rezultatu poslovnega leta poslovno organizacijske enote.
4. Banka v pojasnilih k izkazu poslovnega izida razčleni posamezne postavke izkaza poslovnega izida na podatkih, ki so opredeljeni v slovenskih računovodskih standardih, zlasti pa razkrije naslednje:
- podatke o prihodkih in odhodkih, ki jih banka ustvari na tujih trgih, kolikor gre za pomemben delež v celotnih prihodkih in odhodkih;
 - skupni znesek vseh prejemkov, ki so jih za opravljanje funkcije oziroma nalog v banki v poslovnem letu prejeli člani uprave, drugi delavci banke, zaposleni na podlagi pogodbe, za katero ne velja tarifni del kolektivne pogodbe, in člani nadzornega sveta, ločeno za vsako od teh skupin;
 - podatke o odhodkih, ki jih je banka plačala iz naslova podrejenih obveznosti;
 - obseg oziroma znesek prihodkov iz opravljanja poslovnih in zastopniških storitev tretjim osebam;
 - razliko med obračunanimi davki in plačanimi davki za poslovno leto ter podatke o znesku zapadlih in neplačanih davkov;
 - Povprečno stanje zaposlenih v poslovnem letu, razčlenjeno po skupinah glede na izobrazbo.

Pri zunanjem poročanju morajo priloge k računovodskim izkazom vsebovati najmanj kazalnike, ki so posebej navedeni v SRS 29, ki obravnava zunanje računovodsko poročanje. To so kazalniki iz točk a in č iz SRS 29.29, iz točk a in č 29.30, iz točk a, d, e in f iz SRS 29.31, iz točke a iz SRS 29.33 ter iz točk a in č iz SRS 29.34. To pomeni, da morajo družbe prikazati svojo stopnjo lastniškosti financiranja, stopnjo dolgoročnosti financiranja, stopnjo osnovnosti investiranja, stopnjo dolgoročnosti investiranja, koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev, koeficient neposredne pokritosti kratkoročnih obveznosti (hitri koeficient), koeficient pospešene pokritosti kratkoročnih obveznosti (pospešeni koeficient), koeficient kratkoročne pokritosti kratkoročnih obveznosti (kratkoročni koeficient), koeficient gospodarnosti poslovanja, koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala in koeficient dividendnosti osnovnega kapitala.

Letno poročilo, ki poleg računovodskih izkazov vključuje vsa obvezna razkritja ter poslovno poročilo, naj bi uporabnikom nudilo vse pomembne informacije o družbi, ki vplivajo na njihovo odločitev.

2.3.4.6. Konsolidirano letno poročilo

Novi ZGD in novi SRS prinašajo novosti tudi na področju uskupinjevanja. Za leto 2002 je bilo potrebno prvič sestaviti v celoti skupinsko oziroma konsolidirano letno poročilo. Pri tem je potrebno upoštevati ZGD kot temeljni zakonski okvir in določila slovenskih računovodskih standardov. Novi SRS v primerjavi s starimi podrobno določajo vsebino in način izvedbe uskupinjevanja, med drugim so razširjena tudi določila glede razkritij h konsolidiranim izkazom, s tem pa je bistveno povečana informacijska vrednost za uporabnike konsolidiranih letnih poročil.

Skupinska oziroma konsolidirana računovodska poročila se sestavljajo, kot da bi šlo za eno samo družbo. Iz njih se izločajo vsa poslovna in finančna razmerja med podjetji v skupini, posebej pa se izkazuje tudi kapital manjšinskih lastnikov in čisti poslovni izid manjšinskih lastnikov. Poglavje 9 Uvoda v slovenske računovodske standarde vsebuje določbe o popolnem uskupinjevanju, o uskupinjevanju po kapitalski metodi in o sorazmernem uskupinjevanju. Točke d poglavij B v SRS 1-20 in 23 vsebujejo določbe o uskupinjevanju posameznih kategorij, v SRS 24-27 pa določbe o uskupinjevanju posameznih računovodskih izkazov (SRS 30.42).

Pri računovodskem poročanju o skupinskih računovodskih izkazih je treba posvetiti posebno pozornost pojasnjevanju njegove izrazne moči v primerjavi z izrazno močjo izvernih računovodskih izkazov upoštevanih družb (SRS 30.43).

Skupinsko letno poročilo po 53. členu ZGD obsega:

- skupinsko bilanco stanja,
- skupinski izkaz poslovnega izida,
- skupinski izkaz finančnega izida,
- skupinski izkaz gibanja kapitala,
- poslovno poročilo družb, ki so vključene v uskupinjevanje in
- priloge s pojasnili.

Banka vključi v letno poročilo konsolidirane računovodske izkaze po predpisanih shemah, ki so v prilogi Sklepa o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02). Pri sestavitvi skupinskih računovodskih izkazov morajo banke upoštevati določila SRS, še posebej točko č poglavja B SRS 31, uskupinjevanje računovodskih izkazov za zunanje poslovno poročanje.

Banka v razkritjih k skupinskim računovodskim izkazom razkrije pomembnejše računovodske smernice in metode uskupinjevanja oziroma konsolidiranja, na katerih so zasnovani konsolidirani računovodski izkazi. Če banka spremeni uporabljeno metodo konsolidiranja, mora tako spremembo razkriti in utemeljiti v pojasnilih ter izkazati vpliv na konsolidirane računovodske izkaze.

V razkritjih k skupinskim računovodskim mora banka zagotoviti dodatna pojasnila za vse postavke v skupinskih računovodskih izkazih, le te pa morajo ustrezati zahtevam, pojasnjenim v SRS 1-30 in zahtevam v posebnem standardu SRS 31. Poleg tega mora banka navesti še naslednje:

- če banka, ki sestavlja skupinske računovodske izkaze, pri tem uporablja drugačne metode vrednotenja kot pri svojih izkazih, mora takšne odmike pojasniti in utemeljiti;
- podatke o nazivu in sedežu bank in družb, ki so vključene v konsolidiranje, deležih v kapitalu bank in družb ter nominalnih zneskih kapitalskih deležev v bankah in družbah, vključenih v konsolidiranje, razen nadrejene banke;
- podatke o nazivu in sedežu družb, ki niso vključene v konsolidiranje in deležih v kapitalu ter nominalnih zneskih kapitalskih deležev v teh družbah ter utemeljiti, zakaj niso vključene v konsolidiranje;
- podatke o velikosti nagrad, ki so bile med poslovnim letom odobrene članom upravnih in nadzornih organov nadrejene banke za opravljanje njihovih nalog v nadrejeni banki in podrejenih družbah.

Skupinski letno poročilo mora vsebovati tudi poslovna poročila družb, ki so zajete v uskupinjevanje in ne samo poslovno poročilo nadrejene družbe. Kako so le ta vključena v skupinsko letno poročilo nadrejene družbe je odvisno od organiziranosti družbe, priporočeno pa je kot povzetek poslovnih poročil v posebnem poglavju.

Skupinsko letno poročilo mora sestaviti družba s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je nadrejena družba eni ali več družbam s sedežem v Republiki Sloveniji ali zunaj nje (podrejene družbe), če so bodisi nadrejena družba bodisi ena ali več podrejenih družb organizirane kot kapitalske družbe oziroma v drugi istovrstni pravnoorganizacijski obliki po pravu države sedeža družbe. V SRS so določeni primeri, v katerih nadrejena družba ni dolžna sestaviti skupinskega letnega poročila.

3. BANČNA TVEGANJA IN NJIHOVO OBVLADOVANJE

Tveganje je sestavni del poslovnega življenja. Tveganja se nanašajo na prihodnost, gotove prihodnosti pa ni. Obstaja le določena verjetnost, da bo dejanski donos na neko naložbo drugačen od pričakovane vrednosti. Velika potencialna tveganja so povezana z velikimi potencialnimi donosi in obratno. Prevezemanje tveganj je bistvo in sestavni del bančnega poslovanja, zato se tveganjem ni moč izogniti.

Pravica razpolaganja in upravljanja s sredstvi, ki so last upnikov, nalaga banki odgovornost, da je v vsakem trenutku (dnevno ali glede na ročnost) sposobna pravočasno zbrana sredstva vrniti, kar pomeni, da mora biti likvidna in dnevno izpolnjevati vse prevzete obveznosti. Hkrati pa mora biti banka trajno sposobna izpolniti vse svoje obveznosti, kar pomeni, da mora

biti solventna. Iz teh odgovornosti, ki jih nosi banka, izhaja večina zakonskih in regulativnih predpisov ter omejitev, ki si jih postavlja banka v okviru lastne poslovne politike.

Na drugi strani imamo kot smisel obstoja banke njeno uspešnost v smislu generiranja dobička v skladu s pričakovanji in zahtevami lastnikov. Banka mora najti ustrezno razmerje med še sprejemljivim tveganjem, ki bo izkazovalo ustrezno uspešnost banke in varnostjo ter stabilnostjo bančnega poslovanja, ki se kaže v tekoči likvidnosti in dolgoročni solventnosti banke. Popolnoma netvegano in varno poslovanje banke lastnikom ne prinaša dobička, zato je tveganje potreben pogoj (ne pa zadostni) za uspešno poslovanje banke. Pravilna ocena tveganja omogoči vrednotenje donosnosti posamezne bančne naložbe in s tem širše celotne bančne aktive.

Eno najpomembnejših tveganj v banki predstavlja naložbena dejavnost, zato morajo banke ob nalaganju svojih sredstev dobro preveriti komu, v kakšni višini, za kakšno obdobje in ob kakšnem tveganju posoditi sredstva. Postopki, ki jih banke preverijo pri odobravanju različnih naložb, so v osnovi enaki, razlikujejo se le v natančnosti preverjanja komitentove kakovosti. Tako so na primer postopki pri odobravanju kratkoročnih posojil krajši in bolj enostavni kot pri odobravanju dolgoročnih posojil, saj je pri slednih tveganje pri izterjavi bistveno večje kot pri kratkoročnih posojilih (Bogataj, 2002, str. 1). Banke ocenjujejo, da polovica vseh bančnih problemov izhaja ravno iz kreditnega tveganja oziroma naložbene dejavnosti. V zadnjem desetletju so veliko pridobila na pomenu operativna tveganja in banke ocenjujejo, da predstavljajo kar dobro tretjino vseh bančnih tveganj, ostalo pa predstavljajo tržna in likvidnostna tveganja.

Banke so v vsaki državi pomemben poslovni dejavnik, ki ga uporablja praktično vsaka organizacija in vsak posameznik. Z obvladovanjem tveganj se morajo zato banke ukvarjati zaradi lastnih interesov, kot tudi zaradi interesov celotnega gospodarstva. Banke morajo tako upoštevati nekatere posebnosti med njimi bančni kapital, rezerve bank in bančne rezervacije:

- Kapital bank

Banke kot finančne institucije so organizirane kot delniške družbe. V nasprotju z nefinančnimi družbami, kjer zajema lastniški kapital precejšen del bilančne vsote, zajema ta v bankah le 5 do 10% bilančne vsote. Kapital banke je seštevka temeljnega in dodatnega kapitala in ga v 64., 65. in 66. členu določa zakon o bančništvu. Osnovne funkcije kapitala so naslednje (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 103):

- ščiti nezaščitene imetnike bančnih vlog v primeru nesolventnosti ali nelikvidnosti banke in zagotavlja zaupanje v banko, kar je najpomembnejša funkcija bančnega kapitala,
- absorbira nepričakovane izgube in tako omogoča nemoteno poslovanje banke tudi v primeru nepredvidljivih negativnih dogodkov,
- je vir sredstev za nakup osnovnih sredstev,
- omogoča nadzornim institucijam omejevanje obsega tveganih dejavnosti.

Zaradi značilnosti bančnega poslovanja je določena najmanjša in optimalna velikost kapitala, ki se kaže v količniku kapitalne ustreznosti, ki je razmerje med kapitalom banke in tveganju prilagojene aktive povečane za drugim tveganjem prilagojene postavke. Količnik kapitalne ustreznosti mora vedno znašati najmanj 8% (Zakon o bančništvu, 1999). Na opredelitev ustrezne velikosti koeficienta kapitalne ustreznosti je vplivala predvsem Banka za mednarodne poravnave iz Basla, ki je s svojo listino o kapitalni ustreznosti in kapitalnih standardih natančno opredelila temeljno zaščito pred rastočimi bančnimi tveganji.

- Rezerve bank

Banka mora nenehno zagotavljati plačilni promet s knjižnim denarjem in zamenljivost imetja svojih komitentov za gotovino. V ta namen oblikujejo rezerve, ki zajemajo gotovino, ki jo imajo banke pri sebi in na računih pri centralni banki. Potrebne rezerve bank so sestavljene iz obveznih rezerv, ki jih predpisuje centralna banka torej Banka Slovenije in likvidnostnih rezerv, katerih velikost določajo banke same skladno s svojo poslovno politiko. Presežne rezerve pa so razlika med zbranimi depoziti in potrebnimi rezervami (Turk et al., 1999, str. 308-310).

- Bančne rezervacije

Zaradi zagotavljanja varnosti poslovanja je banka dolžna oblikovati splošne in posebne rezervacije. Zato so rezervacije oziroma popravki vrednosti dvomljivih in spornih terjatev pomembna postavka tako v bilanci stanja kot tudi v izkazu uspeha. Rezervacije v bilanci stanja pomenijo dobiček, ki se mu je banka odrekla skozi daljše časovno obdobje, ker ocenjuje, da so terjatve v tej velikosti že izgubljene. Rezervacije v izkazu uspeha pa so del dobička tekočega poslovnega leta, ki je namenjen za pokrivanje potencialnih izgub iz naslova terjatev in obveznosti. Banke razvrščajo terjatve do dolžnikov v pet skupin, od A do E, na podlagi ocenitve dolžnikove sposobnosti za vračilo pogodbenih obveznosti. Posebne rezervacije so namenjene pokrivanju izgub teh dolžnikov. Splošne rezervacije pa so namenjene kritju morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz njenega celotnega poslovanja. Banka jih je dolžna oblikovati v velikosti 1% zneska terjatev, razvrščenih v skupino A (Turk et al., 1999, str. 308-310).

V bančništvu ne obstaja neka enotna porazdelitev tveganj, zato tveganja ne ustrezajo nekim okvirom in se med seboj prepletajo, kajti eno tveganje lahko sproži drugo. V osnovi se tveganja delijo na kreditno tveganje, likvidnostno tveganje, tržna tveganja, valutna tveganja in operativna tveganja.

Različni avtorji delijo bančna tveganja na različne načine, vendar so si delitve po vsebini zelo

podobne. Ena od možnih klasifikacij je tudi delitev bančnih tveganj, kot jo uporablja Banka za mednarodne poravnave iz Basla (Beloglavec, Glogovšek, 2002, str. 78):

Klasična tveganja bančnega poslovanja:

- kreditno tveganje
- likvidnostno tveganje

Tržna tveganja bančnega poslovanja

- obrestno tveganje
- valutno tveganje
- investicijsko tveganje
- tveganje pri trgovanju z opcijami
- tveganje pri trgovanju s tržnim blagom
- tehnološko tveganje
- operativno tveganje

Vsa ta tveganja vplivajo na uspešnost poslovanja banke, zato imajo banke oblikovane načrte ukrepov obvladovanja tveganj, ki obsegajo (Zakon o bančništvu, 1999):

- notranje postopke za ugotavljanje in merjenje tveganj,
- ukrepe za obvladovanje tveganj in postopke za izvajanje teh ukrepov,
- notranje postopke za spremljanje izvajanja ukrepov za obvladovanje tveganj.

3.1. Kreditno tveganje

Kreditno tveganje je tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti dolžnika do banke. Glede na naravo poslov, so banke izpostavljene predvsem kreditnemu tveganju, saj posojila še vedno predstavljajo osnovni vir prihodka banke. Do izgub pride kadar posojilojemalec ni zmožen oziroma pripravljen izpolniti dogovorjenih obveznosti. Zato je upravljanje s kreditnim tveganjem osnovna sestavina skrbnega in varnega poslovanja banke. Banka prevzame kreditno tveganje tako, da obračuna višjo obrestno mero za kredite, dane tistim komitentom, pri katerih obstaja večje tveganje nevrčila sredstev. Praviloma so netvegane naložbe tiste, ki so dane državi in njenim institucijam, najbolj tvegane pa so naložbe, dane malim podjetjem z nizkim kapitalom.

Izračun kreditnega tveganja primarno temelji na verjetnosti, da komitent ne bo poplačal dolga oziroma bo zamujal s plačilom. Na osnovi pregleda finančnega položaja posameznega komitenta, bonitetne službe bank oziroma različne bonitetne agencije ocenijo verjetnost neplačevanja z razvrščanjem komitentov v bonitetne skupine od A do E in v skladu s tem, banke oblikujejo ustrezne rezervacije. Pri upravljanju s kreditnim tveganjem je potrebno upoštevati rezultate analiz gospodarskih panog in tveganja obravnavati ločeno glede na posamezne skupine komitentov (na primer: prebivalstvo, gospodarstvo, javni sektor, banke, ostale finančne institucije, tujina). Poleg tega je pomembna analiza zapadlih neplačanih

terjatev po dejavnostih v daljšem časovnem obdobju, kar kaže verjetnost oziroma nivo tveganja za posamezno panogo oziroma skupino komitentov. Eden izmed načinov, ki bankam omogoča dostop do kvalitetnih podatkov o posameznem komitentu, so bonitetna mnenja samostojnih bonitetnih agencij. Te agencije imajo pomembno vlogo predvsem zaradi neodvisne presoje in ker posebno pozornost namenjajo tako poslovni kot finančni analizi. Potreba po podatkih, ki jih posredujejo te agencije, postaja vse večja, predvsem zaradi globalizacije in s tem povezanega povečanja števila komitentov, katerim je potrebno oceniti kredibilnost ter računovodske kriterije, s katerimi finančna institucija mogoče ni seznanjena.

Kreditno tveganje je v veliki meri odvisno tudi od splošnega gospodarskega stanja v državi, kar kaže na povezanost kreditnega tveganja s tveganji, kot sta panožno in deželno tveganje.

- **Deželno tveganje** nastopi v primeru mednarodnega kreditiranja. Vzroki, ki lahko vplivajo na povečanje deželnega tveganja, so lahko politični, socialni ali ekonomski. Še posebno ekonomski in politični vzroki imajo za posledico resne ovire pri povezovanju posameznih trgov kapitala. Ker je deželno tveganje zelo pomembno, so razvite posebne metode za ocenjevanje stopnje tveganja (Prohaska, 1999, str.194).
- **Panožno tveganje** nastopi, ko so stranke iz posamezne panoge močno prizadete zaradi neugodnega stanja te panoge. Vzrok je lahko tako v neugodnih domačih razmerah kot neugodnih razmerah na svetovnih trgih.

V okviru kreditnega tveganja obstaja tudi tveganje zaradi izpostavljenosti do posameznih oseb in skupin povezanih oseb, zato je zakonsko določena največja dopustna izpostavljenost do posamezne osebe, omejitev vsote velikih izpostavljenosti ter izpostavljenost do oseb, ki so v posebnem razmerju z banko.

3.2. Likvidnostno tveganje

Nezadostna likvidnost pomeni, da banka ni sposobna financirati svojega tekočega poslovanja in je posledično ogrožena njena osnovna funkcija finančnega posredništva. Neusklajenost med dospelostjo sredstev in njihovimi viri pomeni za banko tveganje, da v primeru večjega dviga depozitov in pomanjkanja denarnih sredstev pride do težav glede plačilne sposobnosti.

Prenos sredstev med aktivno in pasivno stranjo poslovanja banke določajo komitenti s svojimi likvidnostnimi zahtevami. To banki omogoča dolgoročno investiranje znatnega deleža njenih likvidnih sredstev. Pri upravljanju z likvidnostnim tveganjem se usklajujejo roki zapadlosti postavk aktivne in pasivne strani premoženjske bilance. V praksi je nemogoče priti do popolne usklajenosti obeh strani. Poleg tega pa je v praksi še vedno prisotno kreditno tveganje, ki lahko pripelje do predčasnega ali zapoznelega poravnavanja ali celo neplačila obveznosti ob zapadlosti.

Banka mora gospodariti z viri in naložbami tako, da je v vsakem trenutku sposobna izpolniti vse dospele obveznosti. Za zavarovanje pred likvidnostnim tveganjem mora oblikovati in izvajati politiko rednega upravljanja z likvidnostjo, ki obsega:

- načrtovanje pričakovanih znanih in morebitnih denarnih odtokov in zadostnih denarnih pritokov zanje,
- redno spremljanje likvidnosti,
- sprejemanje ustreznih ukrepov za preprečevanje oziroma odpravo vzrokov nelikvidnosti.

Banka Slovenije s Sklepom o najmanjšem obsegu likvidnosti, ki jo mora banka zagotavljati (2001), določa za banke način izračuna količnika likvidnosti, najmanjši obseg likvidnosti ter obveznost poročanja bank. Količnik likvidnosti je razmerje med naložbami in obveznostmi. Banke ga izračunavajo v dveh razredih, ločeno za devizni in tolarški del, in to od 0 do 30 dni (prvi razred) in od 0 do 180 dni (drugi razred). Količnika likvidnosti posameznega razreda ločeno za devizni in tolarški del morata biti najmanj 1. Po dogovoru z Banko Slovenije pa sta lahko količnika likvidnosti za tolarški in devizni del skupaj v okviru istega razreda. Banke morajo dnevno izračunavati količnike likvidnosti in jih posredovati Banki Slovenije naslednji delovni dan.

Eden od elementov upravljanja z likvidnostnimi tveganji je tudi zagotavljanje razpršenosti virov sredstev po posameznih vlagateljih, vrstah vlog, posameznih trgih, rokih dospelosti in valutah vlog. Koncentracija virov sredstev namreč izpostavlja banko potencialnim težavam zaradi nepričakovanih dvigov vlog.

Likvidnost banke zagotavljajo tudi likvidnostne rezerve, katerih velikost določijo banke same skladno s svojo poslovno politiko. Likvidnostne rezerve skupaj z zakonsko določenimi obveznimi rezervami oblikujejo potrebne rezerve, brez katerih banke ne morejo normalno poslovati (Ribnikar, 1999, str. 91).

Likvidnostno tveganje se spreminja s tržnimi pogoji na različnih segmentih finančnega trga in s prilagajanjem zakonodajni regulativi. Do ogroženega likvidnega položaja banke pride takrat, ko ima banka zaradi zunanjih tržnih razmer, zmanjšano dostopnost do virov sredstev (depozitov) v relativno kratkem času, ali pa zaradi prekomernega dvigovanja sredstev s strani komitentov. Iz tega se vidi nujnost zaupanja vlagateljev v banko oziroma v celotni bančni sektor. Banki v primeru likvidnostnih težav potrebna sredstva niso na voljo in mora le-te mobilizirati z dodatnimi stroški, kar znižuje donosnost njenega poslovanja. V skrajnem primeru pa lahko likvidnostne težave povzročijo prenehanje poslovanja banke (stečaj, prevzemi s strani močnejše banke ipd.)

3.3. Obrestno tveganje

Obrestno tveganje nastane zaradi neugodnih premikov obrestnih mer, odraža pa se v dobičkonosnosti banke. Glede na to, da je časovna transformacija finančnih sredstev ena

osnovnih značilnosti bančnega poslovanja, je banka stalno izpostavljena tveganju obrestne mere. Zaradi neuskklajenosti dospelosti bančnih naložb in obveznosti ter izbire fiksne ali spremenljive obrestne mere, vsaka nepričakovana nihanja tržnih obrestnih mer vplivajo na neto obrestno maržo v banki.

V okviru vpliva nepričakovanih nihanj tržne obrestne mere na neto obrestno maržo v banki govorimo o dveh vrstah tveganj (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 135):

- **tveganje refinanciranja** imamo v primeru, ko je zapadlost bančnih naložb daljša od zapadlosti virov, iz katerih se naložbe financirajo in
- **tveganje reinvestiranja**, ko je zapadlost virov sredstev daljša od zapadlosti naložb, ki se financirajo iz omenjenih virov.

Finančna teorija enači tržno vrednost finančnih sredstev s sedanjo vrednostjo bodočih donosov pričakovanih denarnih tokov, diskontiranih po tržni obrestni meri. V skladu z omenjeno teorijo, vsako povečanje tržnih obrestnih mer v vlogi diskontnega faktorja negativno vpliva na tržno vrednost finančnih sredstev, ki jih banke držijo v portfelju svojih naložb, obveznosti in zunajbilančnih postavk. Vpliv nepričakovanih nihanj tržnih obrestnih mer na tržno vrednost bančnega portfelja in tako na tržno vrednost bančnega kapitala predstavlja **cenovno tveganje** (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 136).

Naraščajoča zapletenost transakcij in konkurenca, ki pritiska na znižanje obrestnih mer pritiska na banke, da morajo obrestnemu tveganju in njegovemu upravljanju namenjati veliko pozornost. Obrestno tveganje lahko banke omejijo z določitvijo meja izpostavljenosti, meritvami in vrednotenjem, spremljanjem in ustreznim ukrepanjem v primeru prevelike izpostavljenosti.

3.4. Valutno tveganje

Valutno tveganje predstavlja tveganje, da se bodo tečaji tujih valut gibal v nasprotju s pričakovanji banke. Predstavlja potencialno izgubo, ki nastane zaradi odprte devizne pozicije banke in nestanovitnosti deviznih tečajev.

Iz deviznega dela bilance stanja je razvidna devizna pozicija za posamezno valuto. Dolga devizna pozicija pomeni, da ima banka več deviznih terjatev v posamezni valuti kot pa deviznih obveznosti v tej valuti, s tem pa je izpostavljena tveganju padca vrednosti tuje valute glede na domačo. Kratka pozicija pa kaže pozicijo, kjer so devizne obveznosti večje od deviznih terjatev in je tako izpostavljena tveganju zvišanja vrednosti tuje valute glede na domačo. Ob neizravnani devizni poziciji vsaka sprememba tujih obrestnih mer na valuto, domačih obrestnih mer na valuto in tečajev vpliva na bančno poslovanje.

Banke se lahko zavarujejo pred valutnim tveganjem tako, da dosežejo izravnano devizno pozicijo za vsako izmed valut v kateri poslujejo. V tolarški protivrednosti dosežen enak obseg vseh deviznih terjatev in obveznosti še ne pomeni, da banka ni izpostavljena valutnemu tveganju. Zunaj bilance se banke lahko zavarujejo še z izvedenimi finančnimi instrumenti, poleg tega običajno banke držijo svoje naložbe in obveznosti v različnih tujih valutah, kajti diverzifikacija sama tudi potencialno znižuje valutno tveganje v banki.

Banka mora imeti opredeljene politike obvladovanja valutnega tveganja, ki vključujejo preudarno upravljanje s pozicijami v tujih valutah za obvladovanje posledic sprememb deviznih tečajev na finančno pozicijo banke. Zagotoviti je potrebno jasne omejitve tveganj ter jih redno pregledovati in prilagajati nihanju deviznih tečajev. Kot način omejevanja valutnega tveganja določajo meje devizne pozicije in uporabljajo različne tehnike zavarovanja. Poleg tega mora imeti banka vzpostavljen učinkovit sistem računovodstva in poročanja, ki zagotavlja sprotne informacije o izpostavljenosti in vplivih potencialnih sprememb tečajev na banko. V končni fazi pa mora imeti banka vzpostavljen učinkovit nadzor nad poslovanjem v tuji valuti, da bi se izognila morebitnim izgubam zaradi prekoračitve pooblastil in nespoštovanja politik.

3.5. Tržno tveganje

Tržno tveganje se pojavlja zaradi nepričakovanega spreminjanja tržnih cen finančnih oblik, ki jih imajo banke med svojimi naložbami in obveznostmi oziroma s katerimi trgujejo na finančnem trgu.

Za uspešno obvladovanje tržnega tveganja je potrebno jasno opredeliti in zapisati postopke trgovanja, določiti je potrebno limite trgovanja in naložb po vrstah instrumentov, posameznih transakcijah, izdajateljih, trgih in drugim. Nove vrednostne papirje je moč vključiti šele po natančni predhodni analizi njihove tveganosti. Potrebno je opredeliti nivoje pooblastil za odločanje pri trgovanju in naložbah, narediti načrt ravnanja v primeru nepredvidenih dogodkov, opredeliti metodologijo za merjenje tržnega tveganja. Priporočeno je tudi, da bančni trgovci niso pretirano izpostavljeni pritiskom po doseganju visokih in hitrih profitov in so seznanjeni z učinkovitim načinom poročanja nadrejenemu poslovodstvu.

3.6. Kapitalsko tveganje

Kapitalsko tveganje predstavlja možnost nastanka nesolventnosti banke zaradi utrpelih izgub iz poslovanja. Solventnost pomeni, da banka lahko v roku poravnava svoje obveznosti in se ponavadi nanaša na dolgoročno plačilno sposobnost. Nesolventnost je nezmožnost pokritja izgub in je rezultat nezadostnega kapitala banke in ostalih tveganj bančnega poslovanja. Banka nivo tveganja dolgoročne plačilne nesposobnosti regulira z instrumentom kapitalske ustreznosti, ki je v veliki meri odvisen od izračuna tehtane povprečne aktive, ta pa zajema večino tveganj, ki jim je banka pri svojem poslovanju izpostavljena.

3.7. Operativno tveganje

Najpomembnejši vrsti operativnega tveganja sta zatajitev notranje kontrole in upravljanja podjetja. Taki motnji lahko povzročata finančno izgubo, ki ima lahko pojavno obliko napake, prevare oziroma neopravljanja nalog v predpisanih rokih, ali pa ogroža interese banke na kakšen drug način. Povzročajo jo lahko njeni trgovci, uslužbenci, ki odobravajo posojila, ali drugi zaposleni, ki prekoračijo svoja pooblastila in svoje delo opravljajo na nemoralen ali drugače tvegan način. V operativno tveganje spadajo tudi večja zatajitev informacijskega sistema ali dogodki, kot so na primer velik požar ali druge naravne nesreče (Borak, 1998, str. 20).

Upravljanje z operativnimi tveganji je za banke strateškega pomena, saj se danes po velikosti uvrščajo takoj za kreditno tveganje. Vsaka banka, ki želi biti poslovno uspešna in konkurenčna, mora imeti vzpostavljen stabilen in učinkovit sistem celovitega obvladovanja operativnih tveganj. Zato mora imeti oblikovano politiko operativnih tveganj, v kateri so opredeljeni osnovni postopki procesa upravljanja z operativnimi tveganji ter odgovornost in dolžnost zaposlenih. Banka mora tekoče spremljati in evidentirati podatke o operativnih izgubah, na podlagi katerih nato vrednoti in analizira izpostavljenost operativnim tveganjem. Na podlagi rezultatov se odloči, kako bo krila potencialne izgube iz naslova operativnih tveganj. Lahko uvede določene postopke za zmanjšanje operativnih izgub, pred določenimi izgubami se lahko zavaruje z zavarovalnimi policami ali določenimi izvedenimi finančnimi instrumenti, tretja možnost pa je alokacija kapitala. Pri celovitem obvladovanju tveganj pa sta pomembna tudi učinkovita kontrola in nadzor, ki preprečujeta nastanek novih tveganj in zagotavljata doseganje zastavljenih ciljev in strategije.

Banke morajo neprestano vlagati v tehnološke izboljšave, da bi zagotovile maksimalno učinkovitost proizvodnega procesa in omogočile svojim strankam dostop do novih storitev. Tudi čedalje močnejša konkurenca nefinančnih institucij pri zagotavljanju storitev finančnega posredovanja sili banke k iskanju novih načinov zniževanja operativnih stroškov in s tem pridobivanja konkurenčne prednosti. Vsaka naložba je tvegana in **tehnološko tveganje** je prav tveganje nerealizacije pričakovanega povečanja prihodkov ali znižanja operativnih stroškov z uvedbo tehnoloških izboljšav v bančno poslovanje (Dimovski, Gregorič, 2000, str. 152).

Iz samega poslovanja bank izhaja tudi vrsta drugih tveganj, kot na primer tveganja goljufij, sodnih sporov, kraj, vdorov v informacijski sistem in podobno.

3.8. Basel II – Novi kapitalni sporazum

Baselski komite kot združenje bančnih nadzornih oblasti so leta 1974 ustanovili guvernerji centralnih bank držav članic skupine desetih industrijsko najrazvitejših držav, imenovanih G-10. Baselska priporočila oziroma minimalni standardi, ki jih objavlja Baselski komite, so namenjena predvsem državam članicam Banke za mednarodne poravnave (BIS) in niso zavezujoča. Države se sicer same odločijo ali jih bodo sprejele v svojo zakonodajo, vendar pa so standardi mednarodno tako uveljavljeni, da so uporabljeni povsod po svetu.

Leta 1988 je bil sprejet baselski kapitalni sporazum Basel I, katerega rezultat je bila okrepitev kapitala bank in s tem povečana stabilnost bank po svetu. V prvi fazi je bil kapital namenjen predvsem pokrivanju kreditnega tveganja bank. Kmalu pa se je pokazala potreba po dopolnitvi in razširitvi sporazuma z vključitvijo tržnih tveganj. Tako je dopolnitev sporazuma leta 1996 vpeljala tudi tržna tveganja in dopustila možnost, da posamezne banke prvič uporabijo lastne metode merjenja tržnih tveganj.

Baselski sporazum iz leta 1988 ter njegove poznejše spremembe in dopolnitve so pripomogli k zgraditvi varnega in stabilnega mednarodnega bančnega sistema ter pospešili doseganje konkurenčne enakosti med bankami. Vendar pa danes obstoječi kapitalni predpisi ne ustrezajo več praksi bančnega poslovanja, saj so se na finančnih trgih pojavili številni novi produkti in storitve, s tem pa tudi nova oziroma spremenjena bančna tveganja. Poleg tega pa je izjemen tudi napredek informacijske tehnologije, ki na eni strani omogoča globalizacijo finančnega poslovanja in povečanje tveganj, na drugi strani pa izdelavo sofisticiranih modelov za merjenje kreditnih in nekreditnih tveganj.

Novi kapitalni sporazum Basel II, ki naj bi začel veljati konec leta 2006, želi izboljšati prožnost merjenja kapitala bank in uveljaviti večjo občutljivost kapitalnih zahtev na dejanska tveganja bančnega poslovanja. Poudarek novega kapitalnega sporazuma je tako na učinkovitejši obravnavi kreditnega tveganja, kapitalnim zahtevam za kreditna tveganja pa so dodane tudi zahteve za operativna tveganja.

Poleg tega novi kapitalni sporazum predlaga različne pristope za merjenje kapitalne zahteve za kreditno in operativna tveganja. S tem bankam omogoča svobodo pri izbiri tistega pristopa, ki najbolje ustreza njihovi velikosti, razvitosti ter ostalim značilnostim bančnega poslovanja in profilu tveganj (The New Basel Capital Accord, 2001, str.1).

Stabilnost in varnost v današnjem dinamičnem in kompleksnem finančnem svetu se lahko doseže le s kombinacijo učinkovitega upravljanja s tveganji banke, tržne discipline in nadzora. Novi sporazum tako namenja večji poudarek tudi interni kontroli banke in menedžmentu, regulativnemu nadzoru in tržni disciplini ter s tem želi izboljšati varnost in stabilnost finančnega sistema, povečati konkurenčne enakosti med bankami iz različnih držav,

razviti bolj celostni pristop k merjenju tveganj in uporabnost novih kapitalskih pravil za banke po vsem svetu (The New Basel Capital Accord, 2001, str.1).

Basel II bo spodbudil banke h gradnji in nenehni krepitvi sistemov upravljanja tveganj. Pomembna pa bo tudi tržna posledica. Banke, ki bodo pri upravljanju tveganj uspešnejše, bodo tudi na trgu deležne sredstev po nižjih obrestnih merah. To bo spodbudilo konkurenco med svetovnimi bankami in povzročilo strukturne spremembe bančnega sektorja. Banke, ki ne bodo vzpostavile učinkovitih sistemov upravljanja tveganj, bodo deležne dražjih virov sredstev, kar pa pomeni, da ne bodo sposobne uspešno skrčiti svojih marž, zaradi česar bodo posledično izgubljale stranke. Tako majhne kot velike banke bodo morale zato veliko vlagati v upravljanje podatkov, računalniške sisteme in službe za upravljanje tveganj. Gre za velike dodatne stroške, ki so odvisni od vrste bančništva posamezne banke, vendar pa so to naložbe, ki se bodo s časom več kot povrnile (Knight, 2004, str. 8-9).

Novi sporazum je sestavljen iz treh medsebojno povezanih stebrov, ki vsi skupaj pripomorejo k večji varnosti in stabilnosti finančnega sistema. Prvi steber predstavlja kvantitativni način merjenja minimalno zahtevanega koeficienta kapitalske ustreznosti (Minimum capital requirements). Kot novost pa sta uvedena dva kvalitativna stebra: regulativni nadzor (Supervisory review) ter tržna disciplina (Market discipline). Regulativni nadzor poskuša zagotoviti, da je proces alokacije kapitala v okviru določanja minimalnih kapitalskih zahtev učinkovit, zanesljiv, pošten in pravilen. Tržna disciplina pa predstavlja vzpodbudo za banke in njihova vodstva k transparentnemu poslovanju in skrbnemu obvladovanju tveganj (Sušnik, 2001. str. 33).

1. steber: Minimalne kapitalske zahteve

Osrednji steber nove kapitalske ureditve še vedno predstavlja ugotavljanje minimalnih kapitalskih zahtev, le te pa so po zaslugi spremenjene metodologije bolj občutljive na različne stopnje kreditnega tveganja v bankah in bolj prilagojene realnosti na finančnih trgih.

Poleg že obstoječih kapitalskih zahtev za kreditno in tržna tveganja, novi kapitalski sporazum uvaja še izračun kapitalskih zahtev za operativno tveganje. Tudi po novem kapitalskem sporazumu bo minimalni koeficient kapitalske ustreznosti določen v višini 8%, ki pa je potreben, in ne vedno tudi zadostni pogoj za zagotovitev varnega poslovanja banke (Minimalne kapitalske zahteve, 2002).

Novi kapitalski sporazum torej ohranja nespremenjeno dosedanje definicijo kapitala in kapitalski koeficient ter metodologijo merjenja tržnih tveganj. Nova kapitalska shema se je predvsem osredotočila na izboljšanje merjenja kreditnega in operativnih tveganj. Kapitalske zahteve za kreditno tveganje naj bi bile po novem občutljivejše na dejansko tveganje, kar se lahko doseže preko bolj dodelanih metodologij za merjenje kapitalske zahteve za kreditno tveganje. Banke bodo sedaj kreditno tveganje lahko merile po Standardiziranem pristopu ali

pa z internimi modeli (Osnovni pristop in Razviti pristop). Z uporabo internih modelov lahko banke ocenijo kreditno sposobnost vsakega dolžnika in iz tega izpeljejo oceno možnih izgub, ki tvorijo podlago za določitev najnižjega obsega potrebnega kapitala. Pri uporabi internih modelov se pričakuje, da bo lestvica tveganj še bolj razčlenjena kot pri Standardiziranem pristopu, kar pomeni, da bo stopnja kreditnega tveganja bolje ocenjena. V novem kapitalskem sporazumu so prvič opredeljeni definicija operativnih tveganj in metode za merjenje kapitalske zahteve za operativna tveganja. Tako Enostavni pristop predvideva en sam kazalnik izpostavljenosti operativnim tveganjem za celotno poslovanje banke, Standardizirani pristop že predvideva posamične kazalnike za posamezna poslovna področja banke, Napredni pristopi pa slonijo na uporabi internih podatkov banke o izgubah (The New Basel Capital Accord, 2001, str. 1).

2. steber: Regulativni nadzor

Drugi steber predstavlja kvalitativni dodatek prvemu, bolj kvantitativnemu stebru za določanje kapitalskih zahtev in formalizacijo obstoječih nadzornih praks na področju nadzora kapitala in kapitalske ustreznosti bank. Regulativni nadzor zahteva s strani nadzornikov, da preverjajo, ali banke pravilno ocenjujejo ter upravljajo s tveganji, ki so jim pri svojem poslovanju izpostavljene, poleg tega morajo imeti nadzorniki tudi pooblastilo zahtevati višjo kapitalsko ustreznost od zakonsko določene, v primerih, ko kapitalska strategija banke ne pokriva njihove izpostavljenosti bančnim tveganjem v zadostnem obsegu (Regulativni nadzor, 2002).

Drugi steber ni uveden v novi sporazum, da bi nadomestil presojo in izkušnje bančnih menedžerjev ali prenesel odgovornost za spremljanje kapitalske ustreznosti na nadzornike. Zagotavljanje zadostnosti kapitala je v prvi vrsti naloga in odgovornost menedžmenta banke, ki mora biti sposoben dokazati, da so postavljeni cilji banke zasnovani na trdni in realni podlagi (Overview of The New Basel Capital Accord, 2001, str. 30).

3. steber: Tržna disciplina

Pomembno vlogo pri spodbujanju stabilnega in varnega finančnega sistema igra tudi tržna disciplina. Tretji steber novega kapitalskega sporazuma želi povečati tržno disciplino s povečanjem obsega podatkov, ki jih morajo banke razkriti. Učinkovito razkritje namreč omogoča tržnim udeležencem boljše razumevanje profila tveganja banke in njegovo skladnost s kapitalsko pozicijo. Večji obseg javnega razkritja ter objave podatkov in informacij, povezanih z bančnim poslovanjem, bodo torej omogočili tržnim udeležencem boljši pregled nad poslovanjem bank ter tako doseganje večje tržne discipline. Banke bodo imele velik interes poslovati varno, predvsem pa z ustrežno količino kapitala, s pomočjo katere se bodo lahko zavarovale pred izgubami, ki bi nastale zaradi izpostavljenosti različnim tveganjem. Vključitev tržnih udeležencev kot objektivnih opazovalcev upravljanja s tveganji in procesa

interne alokacije kapitala v bankah lahko zato pomeni pomembno dopolnilo k regulativnemu nadzoru (The New Basel Capital Accord, 2001, str. 5).

Poleg številnih kvantitativnih podatkov naj bi banke po novem razkrile področje delovanja, strukturo kapitala in kapitalsko ustreznost ter način izračunavanja kapitalske ustreznosti in upravljanja s tveganji (Working Paper on Pillar 3 – Market Discipline, 2001, str. 1). Aktivna vloga tržnih udeležencev pa preko svojih poslovnih odločitev nagrajujejo banke s preglednim poslovanjem.

3.9. Novi kapitalski sporazum in slovenske banke

Tudi slovenske banke in Banka Slovenije bodo morale slediti spremembam, ki jih narekujejo najrazvitejše države sveta. Konec leta 2006, ko naj bi se nova kapitalska pravila začela uveljavljati povsod po svetu, je še nekaj časa, vendar se je treba že sedaj zavedati, kakšne spremembe bo nova kapitalska ureditev prinesla v slovenski bančni prostor. Poleg novega kapitalskega sporazuma je za Slovenijo kot državo Evropske unije pomembno tudi spremljanje vzporednega procesa, ki poteka na ravni EU. Evropska komisija namreč pripravlja evropsko direktivo o regulatornem kapitalu, v kateri bo vsebina novega kapitalskega sporazuma prilagojena ciljem in značilnostim evropskega bančnega enotnega trga, in ki bo zavezujoča za vse banke iz držav članic EU. Slovenija mora torej postopno prilagoditi in uskladiti svojo zakonodajo in regulacijo z evropsko.

Obstoječa regulativa je pri predpisovanju kapitalske ustreznosti v določeni meri že usklajena z mednarodno. Zakon o bančništvu v 64., 65. in 66. členu definira temeljni in dodatni kapital ter izračun kapitala. Podrobnejši izračun kapitala in kapitalskih zahtev pa po 67. členu predpiše Banka Slovenije. Banka mora zagotoviti, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom, glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev. Tako 69. člen določa, da mora količnik kapitalske ustreznosti vedno znašati najmanj 8%. Spremembe zakona iz leta 2001 pa dodajajo, da lahko Banka Slovenije posamezni banki z določbo določi količnik kapitalske ustreznosti, ki je višji od količnika minimalne kapitalske ustreznosti, vendar ne višji od 12%, če je to potrebno zaradi narave, vrste in obsega poslov, ki jih banka opravlja, in tveganj, ki jim je v zvezi s tem izpostavljena (Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o bančništvu, 2001). Banka Slovenije določi tudi ukrepe obvladovanja tveganj in druge ukrepe, ki jih mora banka opraviti, da bi zanjo ponovno začel veljati količnik minimalne kapitalske ustreznosti. Zakon o bančništvu daje Banki Slovenije široke možnosti ukrepanja v primeru, da banka ne dosega minimalno zahtevanega kapitala. Neizpolnjevanje pogojev glede kapitalske ustreznosti je lahko podlaga za pogojni ali dokončni odvzem dovoljenja banki za opravljanje njene dejavnosti. Nedoseganje minimalnega kapitala pa je lahko tudi povod za imenovanje izredne uprave v banki oziroma za začetek likvidacije ali stečaja (Zakon o bančništvu, 1999).

Zakon o bančništvu v 73. členu bankam nalaga, da morajo za ugotavljanje, merjenje in upravljanje s tveganji določiti načrt ukrepov obvladovanja le teh po posameznih vrstah bančnih tveganj. Glavna pomanjkljivost obstoječe regulative je predvsem v tem, da je premalo pozornosti namenjene upravljanju z operativnimi tveganji. Zakon o bančništvu sicer posredno posega na področje upravljanja z operativnimi tveganji v 26. členu, ki opredeljuje dolžnosti članov uprave. Člani uprave morajo po zakonu zagotoviti, da banka posluje v skladu s pravili o obvladovanju tveganj, da spremlja tveganja, katerim je banka izpostavljena pri poslovanju, ter da sprejema ustrezne ukrepe, s katerimi obvladuje tveganja. Prav tako morajo zagotoviti organizacijo sistema notranjih kontrol na vseh področjih poslovanja banke in notranjo revizijo ter zagotoviti njihovo delovanje v skladu s tem zakonom in na njegovi podlagi izdanimi predpisi. Učinkovit sistem notranjih kontrol in ustrezno delovanje notranje revizijske službe sta namreč pomembni sestavini učinkovitega upravljanja s tveganji ter preprečevanja negotovosti vsake banke (Zakon o bančništvu, 1999).

Kako hitro se bodo slovenske banke sposobne prilagoditi Baslu II bo odvisno od Banke Slovenije, ki bo odločila ali bo rok za sprejem Basla II od konca leta 2006 veljal tudi za slovenske banke. Kljub temu pa bodo nova kapitalska pravila prej ali slej postala resničnost tudi za slovenske banke in Banko Slovenije.

Ena pomembnejših nalog pri uvajanju kapitalskih pravil v prakso poslovanja slovenskih bank in delovanja bančnih nadzornikov je širjenje znanja o Baslu II oziroma razširitev zavesti širše zainteresirane javnosti o posledicah, priložnostih in nevarnostih, ki jih prinašajo nova kapitalska pravila. Pomembno je, da banke poznajo razloge in cilje oblikovanja novega kapitalskega sporazuma ter da se preko spoznavanja konkretnih vsebin zavedajo kompleksnosti in daljnosežnosti njegovih posledic. Tako Banka Slovenije izvaja različna individualna predavanja na temo operativnih tveganj, saj so kapitalske zahteve za operativna tveganja ena izmed največjih novosti nove kapitalske ureditve, poleg tega pa se tudi upravljanju z operativnimi tveganji v bankah v zadnjem času namenja večjo pozornost. Na strokovnih seminarjih pa želijo osvetliti vlogo nacionalnih regulatorjev oziroma nadzornikov v procesu implementacije Basla II (Aktivnosti v Banki Slovenije, 2003).

Le banke, ki bodo učinkovito upravljale s tveganji in bodo imele najmanjša razmerja med kapitalom in sredstvi bodo lahko kljubovale vedno večji konkurenci na trgu.

4. RAZKRITJA TVEGANJ V LETNIH POROČILIH SLOVENSКИH BANK

V svojo predstavitev razkritij tveganj v letnih poročilih slovenskih finančnih družb sem vključila letna poročila treh slovenskih bank, Nove Kreditne banke Maribor (Nova KBM), Nove Ljubljanske banke (NLB) in SKB banke. Vse tri banke imajo v svojem poslovnem poročilu poglavje o upravljanju tveganj. Letno poročilo Nove Kreditne banke Maribor je bilo lani izbrano kot najboljšo letno poročilo med finančnimi ustanovami na tekmovanju za najboljšo letno poročilo za leto 2002, ki ga organizira častnik Finance.

Sklep o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic določa, da morajo banke v poslovnem poročilu praviloma opisati izpostavljenost tveganjem svojega poslovanja, opredeliti pripravljenost za prevzemanje tveganj ter pojasniti strategije za obvladovanje in nadziranje le-teh ter njihovo učinkovitost. Pri razkrivanju izpostavljenosti posamezni vrsti tveganja mora banka zagotoviti zadostne podatke kot tudi primerjalne podatke za predhodna obdobja. Zagotoviti mora tudi podatke o oblikovanih rezervacijah za morebitne izgube iz naslova izpostavljenosti različnim tveganjem in način določanja teh rezervacij.

Ker so tveganja pglavitni element bančnega poslovanja morajo banke v svoji finančni politiki določiti usmeritve upravljanja tveganj in pravila poročanja o tem upravljanju. Vloga nadzornega organa je, da tako politiko sprejmejo. Ko je politika upravljanja tveganj sprejeta, je področje poročanja najpomembnejše z vidika nadzora in razvoja upravljanja tveganj.

V letnem poročilu je potrebno razkriti tveganja, katerim je banka izpostavljena, razkrijemo pa jih opisno in vrednostno. Opisno razkritje vsebuje prikaz politike in iz nje izpeljanih ciljev ter strategij za njihovo doseganje z vidika izpostavljenosti različnim vrstam tveganj. S poročanjem o izpostavljenosti tveganjem v pojasnilih k računovodskim izkazom je postavljena pomembnost obvladovanja tveganj v okvir bančnega poslovanja. Poročanje o vrstah tveganja pa ni dovolj za določitev pomembnosti oziroma stopnje ranljivosti posamezne banke. Poleg opisa tveganj morajo banke le-ta tudi ovrednotiti. S finančnega vidika je vrednostno razkrita predvsem izpostavljenost kreditnemu tveganju ter obrestna in valutna izpostavljenost banke.

V nadaljevanju predstavljam razkritja tveganj v letnih poročilih. Pri tem naj opozorim, da sem v svojo obravnavo vključila letno poročilo Nove KBM za leto 2002, letno poročilo NLB in SKB banke pa za leto 2003.

Nova KBM ima v uvodnem delu poglavja o upravljanju tveganj predstavljen proces upravljanja tveganj, ki je sestavljen iz identifikacije, vrednotenja oziroma merjenja ter nadzora oziroma obvladovanja tveganj ter principe obvladovanja tveganj, ki so:

- upravljanje tveganj je centralizirano,
- nosilci odgovornosti za upravljanje tveganj so uprava banke, likvidnostna komisija, kreditni odbori in odbor za upravljanje z naložbami in sredstvi,
- identifikacija in merjenje tveganj sta odvisna od posameznih komercialnih področji poslovanja,
- merjenje in obvladovanje tveganj se izvajata na nivoju celotne bančne skupine.

V uvodnem delu v obliki tabele prikazuje tudi izpolnjevanje predpisanih omejitev Banke Slovenije s področja obvladovanja tveganj.

Kreditno tveganje Nove KBM zajema tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnitve obveznosti do dolžnika, posebna oblika je deželno tveganje v primeru mednarodnega kreditiranja ter tveganje prevelike izpostavljenosti do posameznih oseb in skupin povezanih

oseb. Banka navaja dva načina merjenja kreditnega tveganja. Prvi način je razvrščanje aktivnih bilančnih postavk in zunajbilančnih postavk v bonitetne skupine na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevanja obveznosti do banke ob dospelosti. Na tem mestu je prikazana vrednostna struktura naložbenega portfelja po bonitetnih skupinah. Na podlagi razvrstitve terjatev v bonitetne skupine banka oceni višino potencialnih izgub iz naslova kreditnega tveganja. Obseg potencialnih izgub je osnova za oblikovanje posebnih rezervacij za kreditna tveganja, kot ene od oblik zavarovanja pred tveganji. Predstavljena je višina in odstotek oblikovanih posebnih rezervacij po bonitetnih skupinah. Drugi način merjenja pa predstavlja merjenje kreditnega tveganja za določanje regulativnih kapitalskih zahtev, za kar banka ugotavlja višino tveganju prilagojene aktive.

Likvidnostno tveganje banka meri s količniki likvidnosti, prikazani so doseženi količniki za devizni in tolarski del ter gibanje količnikov v drugi polovici leta, neto likvidno aktivo, prikazano je gibanje neto likvidne aktive v celem letu, ter z neusklajenostjo terjatev in obveznosti po ročnosti. V okviru likvidnostnega tveganja Nova KBM razkriva poslovanje na medbančnem denarnem trgu, instrumente poslovanja z Banko Slovenije in sekundarno likvidnost.

Med tržna tveganja banka uvršča pozicijsko in obrestno tveganje. Pozicijskemu tveganju so izpostavljene postavke trgovanja, obrestnemu tveganju pa tako postavke trgovanja kot bilančne postavke. Pozicijsko tveganje, tveganje nastanka izgube zaradi spremembe cene finančnega instrumenta, banka meri z metodo določanja dnevnih likvidacijskih vrednosti. Banka se pred prevelikimi tržnimi tveganji varuje z interno določenimi limiti izpostavljenosti, s pravili obvladovanja tržnih tveganj in z rednim spremljanjem njihovega izpolnjevanja. Banka ima določene limite za spot in terminsko trgovanje posameznega deviznega trgovca, določen ima limit največje dopustne potencialne izgube za portfelj lastniških vrednostnih papirjev, izračunan po metodi tvegane vrednosti (Value at Risk), kar je prikazano tudi grafično. Vrsta in boniteta lastniških vrednostnih papirjev, ki jih ima banka v svojem portfelju, sta določeni z internimi pravili.

V okviru valutnega tveganja banka navaja instrumente, s katerimi zagotavlja ustrezne količnike likvidnosti, predpisane v skladu s Sklepom o najmanjšem obsegu likvidnosti. Banka mesečno ugotavlja neto odprto pozicijo za vsako posamezno valuto, in to ločeno za valuto in valutno klavzulo v tej valuti. Gibanje odprte devizne pozicije je predstavljeno tudi v tabeli po mesecih.

Vsa opisna razkritja glede tveganj, katerim je Nova KBM izpostavljena, so predstavljena tudi vrednostno in primerjalno glede na lansko leto.

NLB v uvodu navaja, da preudarno upravljanje tveganj na ravni NLB sledi cilju ohranjanja visoke kakovosti naložb. Uporaba standardnih metodologij upravljanja tveganj (migracijske matrike, model Value at Risk in Marking to Future) jim omogoča kakovostno ocenjevanje

tveganja, pravočasno reagiranje in zmanjševanje izpostavljenosti vsem tveganjem. NLB in njene odvisne banke upoštevajo vse predpise Banke Slovenije, dodatno pa je upravljanje tveganj v odvisnih bankah usklajeno z internimi pravili.

Kreditno tveganje v NLB vključuje tri vidike: specifični element tveganja za vsakega poslovnega partnerja, tveganje portfelja in tveganje države. Obvladovanje kreditnega tveganja obsega stalno analiziranje kreditnega portfelja in stalno analiziranje strank. Predstavljeni sta tudi dve različici prehodne matrike v kateri je prikazano gibanje kreditnega portfelja NLB po bonitetnih skupinah, ugotovitve, ki jih lahko izpeljemo, ter primerjava z večletnim povprečjem.

Upravljanje tržnih tveganj v NLB je proces, ki sestoji iz spremljanja in merjenja posameznih tveganj s ciljem upravljanja negativnih finančnih posledic, ki izhajajo iz sprememb na trgih. Metodologije merjenja tržnih tveganj so usklajene s predpisanimi zahtevami regulatorjev. Banka v okviru sistema upravljanja tržnih tveganj dnevno primerja izpostavljenost s sprejetimi limiti. Limiti so usklajeni s poslovnimi zahtevami in potrjeni s strani Uprave banke. V primeru preseganja limita se odprta pozicija delno zapre ali zavaruje z ustreznim instrumentom zavarovanja tako, da se zopet vrne v okvir določenega limita. Izpolnjevanje limitov se sporoča Sektorju zakladništva in Odboru za upravljanje z bilanco banke. Upravljanje z bilanco banke vključuje upravljanje tržnih tveganj, ki izhajajo iz bilančnih in zunajbilančnih transakcij bančne knjige in zajemajo obrestno tveganje povezano s pridobivanjem sredstev od fizičnih in pravnih oseb ter bank in plasmajev teh sredstev, obrestno tveganje povezano z investicijskim portfeljem obveznic, strukturno valutno tveganje in likvidnostno tveganje.

Razkritje upravljanja z valutnim tveganjem zajema razkritje metodologije, ki jo uporabljajo za izračunavanje valutnih pozicij (Value at risk (VAR), metoda historične simulacije). Politika upravljanja valutnih tveganj je konzervativna, zato minimizirajo valutno tveganje z vsakodnevnim zapiranjem valutne pozicije.

V okviru razkritij glede obrestnega tveganja so poleg cilja, ki je zniževanje volatilnosti neto obrestnih marž, podrobno opisane metode za spremljanje in upravljanje obrestnega tveganja, kot tudi načrti glede upravljanja obrestnega tveganja za naslednje leto.

NLB ima več poslovalnic za trgovanje na kapitalskih in denarnih trgih. Njihovo delovanje je skoncentrirano na pridobivanje bančnih virov, plasiranje bančnih sredstev, servisiranje storitev za komitente na denarnih in kapitalskih trgih ter za trgovanje za svoj račun. Trgujejo z valutami, obrestno mero, delnicami in njihovimi derivativi. Trgovanje z opcijami je omejeno na valutne opcije in na servisiranje zahtev komitentov. Banka ne trguje s kreditnimi derivativi ne derivativi na blago. Portfelj obveznic je prikazan glede na tip komitenta, metoda upravljanja tveganj tujega portfelja je kovariančna metoda VAR, za domače državne obveznice pa BPV (basis point value) metoda in metoda razmikov, tveganju izpostavljene

vrednosti so prikazane v tabeli. Portfelj delnic je prikazan po državah, in je v glavnem strateškega značaja, za merjenje tveganja delniškega portfelja banka uporablja metodo VAR ob upoštevanju 250 dnevniških zgodovinskih podatkov in je v skladu z Baselskimi standardi. Portfelj izvedenih finančnih instrumentov je izpostavljen kreditnemu tveganju v primeru neizpolnitve obveznosti nasprotne strani in potencialnemu kreditnemu tveganju za preostalo zapadlost, ki jo banka izračunava po predpisih Banke Slovenije in v skladu z Baselskimi priporočili.

NLB ima na koncu še poglavje Projekt Basel II. Projekt Basel II vključuje tako operativna kot kreditna tveganja. Prehodno obdobje so namenili zlasti preučevanju pripravljenosti banke na uvedbo razvitejših metod ter definiranju podatkovnih potreb ter metodoloških pristopov za njihovo izvedbo. V letu 2004 bodo poudarek namenili razvoju modelov za razvrščanje strank, prepoznavanju in oceni operativnih tveganj ter nadaljnjemu razvoju okvirja za zbiranje škodnih dogodkov iz operativnega tveganja.

SKB banka tveganja in njihovo obvladovanje razkriva v poglavju finančni položaj banke in poglavju obvladovanje tveganj. V poglavju obvladovanje tveganj navaja, da je pristop banke k obvladovanju tveganj v skladu z načeli, ki se upoštevajo v skupini Société Générale. V diviziji tveganj ocenjujejo in nadzirajo kreditna in tržna tveganja, spremljajo obseg in gibanje kreditnega portfelja in vodijo izterjavo slabih naložb. Vsi oddelki delujejo neodvisno od komercialne dejavnosti banke in poročajo neposredno upravi banke in sektorjem tveganj v Société Générale.

Poglavje obvladovanje tveganj zajema točke kreditno tveganje, likvidnostno tveganje, obrestno tveganje, tržno tveganje, operativno tveganje ter popravki vrednosti in rezervacije.

Odobranje kreditnega tveganja temelji na poznavanju stranke, bančnih strategij tveganja namenu in strukturi posla ter virih plačila. Upošteva se tudi donos posla v primerjavi z verjetnostjo neporavnane obveznosti in tveganja za izgubo v primeru neplačevanja. Opisana so tudi načela na katerih temelji odobranje tveganj. Poleg tega je opisan način kontrole kreditnega tveganja in metode merjenja tveganj. Na koncu je predstavljena analiza kreditnega portfelja glede na leto 2002.

Za upravljanje likvidnostnega tveganja banka tekoče spremlja in analizira rokovno usklajenost virov in naložb ter jo uravnava skladno s svojo poslovno politiko, politiko obvladovanja likvidnostnega tveganja, izpolnjevanja zakonske regulative in optimiranja poslovanja.

Za upravljanje obrestnega tveganja je odločilnega pomena merjenje obrestnega tveganja in iskanje optimalne usklajenosti postavk v bilanci banke, v skladu z interno določenimi limiti.

Tržno tveganje spremlja SKB banka v okviru oddelka divizije tveganj. Na tem mestu so opisane poglavitne naloge oddelka za spremljanje tržnega tveganja, kaj vključuje aktivnosti dnevnega spremljanja tržnega tveganja ter metode za merjenje tržnih tveganj in določanje limitov izpostavljenosti.

SKB banka ima predstavljena tudi operativna tveganja. Obvladovanje operativnega tveganja v SKB banki temelji na učinkovitem sistemu kontrole in na načelu, da se odgovornost za tveganja v celoti prenese na operativna področja. Banka je v letu 2003 uvedla sistem stalnega nadzora, ki predstavlja prvo stopnjo izvajanja kontrole v vseh sektorjih in poslovnih enotah (vključuje vsakodnevni nadzor varnosti in formalni nadzor). V skladu z načeli, opisanimi v priporočilih, ki jih je pripravil Baselski odbor, je banka za operativna tveganja prav tako uvedla informacijski sistem.

Vse tri banke imajo v razkritjih k računovodskim izkazom razkrite vrednostne podatke o oblikovanih rezervacijah za morebitne izgube iz naslova izpostavljenosti različnim tveganjem. Politika oblikovanja rezervacij je pri vseh treh bankah v celoti usklajena z zakonodajo, ki jo predpisuje Banka Slovenije. Med razkritji imajo tudi različne prikaze bilance stanja, v katerih se vidi izpostavljenost različnim vrstam tveganja. Tako imajo bilanco stanja, ki nam kaže izpostavljenost obrestnemu tveganju, bilanco dejanskih obrestnih mer, bilanco, ki nam kaže izpostavljenost valutnemu tveganju ter bilanco stanja po ročnosti.

Lahko rečem, da imajo vse tri banke ustrezno opisana tveganja, katerim so izpostavljena pri opravljanju svoje dejavnosti, tako z vidika poslovnega kot računovodskega poročila. Vse tri banke imajo opisane tudi ukrepe za varovanje pred posameznimi vrstami tveganj, s katerimi dosegajo stabilno poslovanje, zmanjšujejo izpostavljenost posameznim tveganjem do sprejemljive ravni ter tako vplivajo na svojo boniteto.

5. SKLEP

Vsaka gospodarska družba, tako kot tudi banka, želi s pomočjo letnega poročila pridobiti naklonjenost delničarjev ter prodati svoje proizvode, delnice in podobo družbe drugim.

Pripravi letnega poročila morajo družbe nameniti veliko pozornosti. Pri tem se morajo odločiti katere in koliko informacij vključiti v letno poročilo, da bodo zagotovili uporabnikom informacij preglednost poslovanja, hkrati pa mora biti obseg informacij takšen, da si družba z razkrivanjem informacij ne povzroča škode. Letno poročilo mora biti tudi lepo oblikovano in všečno, da bralca pritegne, vendar ne smemo dovoliti prevlade oblike nad vsebino. Pomembna je kakovost in izrazna moč letnega poročila.

Letno poročilo gospodarskih družb, kot tudi bank, je sestavljeno iz poslovnega poročila, računovodskega poročila in razkritij k računovodskim izkazom. Banka v razkritjih k

računovodskim izkazom razčleni posamezne postavke in jih ustrezno razloži. Naloga razkritij je zagotoviti dodatne, bolj podrobne kvantitativne in kvalitativne informacije o posameznih postavkah računovodskih izkazov in s tem zahtevnejšim uporabnikom letnega poročila zagotoviti podrobnejšo sliko premoženjskega, finančnega in ekonomskega stanja v banki ter tveganj, s katerimi srečuje banka pri opravljanju svojih storitev.

Prevzemanje tveganj je sestavni del bančnega poslovanja in tveganjem se ni moč izogniti. Banka mora opredeliti politiko upravljanja s tveganji, s katero obvladuje oziroma minimizira negativne učinke, ki jih tveganja prinašajo. Če je banka izpostavljena previsoki stopnji tveganja, lahko ogrozi svoje varno poslovanje, posledično pa se lahko zmanjša zaupanje v celotni finančni sistem. Poslovanje bank zato ni prepuščeno prostemu delovanju tržnih zakonitosti, temveč je urejeno z regulativo in nadzorom Banke Slovenije.

Pregledno poslovanje banke omogoča boljši pregled nad njenim poslovanjem, banke same pa imajo tako interes poslovati varno, predvsem pa z ustrezno količino kapitala, s katero se lahko zavarujejo pred izgubami, nastalimi zaradi izpostavljenosti različnim tveganjem. V letnih poročilih naj bi banke tako glede tveganj razkrile strategije in procese dela, strukturo in organizacijo upravljanja s tveganjem, obseg in vrsto sistema merjenja in poročanja o tveganju ter politiko varovanja pred tveganji. Za letna poročila bank, ki sem jih vzela v svojo obravnavo lahko rečem, da so glede razkritij tveganj precej enotna, predvsem v računovodskih izkazih in razkritjih k računovodskim izkazom. Ravno tako imajo vsa letna poročila v poslovnem poročilu poglavje o obvladovanju oziroma upravljanju tveganj, v katerem so predstavljena tveganja. Lahko rečem, da so tudi tukaj razkritja glede tveganj dobra, predvsem razkritja glede kreditnega tveganja in razkritja, kjer je poleg opisa samega razkritja, le-to razkrito tudi vrednostno in primerjalno s predhodnim obdobjem. Ponekod so razkritja preveč splošna.

Na koncu sem prišla do sklepa, da je pripravi letnega poročila potrebno nameniti veliko pozornost, saj z letnim poročilom banka oziroma gospodarska družba v gospodarskem prostoru predstavi svoje delo in uspešnost poslovanja ter načrte za prihodnost, s tem pa si ustvarja ugled in zaupanje.

LITERATURA

1. Beloglavec Sabina, Glogovšek Jože: Basel II, velikost in tržna usmerjenost banke. Borak Neven et al.: Basel 2. 8. strokovno posvetovanje o bančništvu. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, 2002. 75-95 str.
2. Bogataj Mija: Notranja revizija v bankah s poudarkom na revidiranju naložb pravnih oseb in samostojnih podjetnikov. Diplomaska naloga. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 42 str.
3. Borak Neven: Bazelska načela preudarnega bančnega poslovanja. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 1998. 96 str.
4. Dimovski Vlado, Gregorič Aleksandra: Temelji bančništva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 181 str.
5. Horvat Tatjana: Kritična analiza razkritij v letnih poročilih slovenskih podjetij. Doktorska disertacija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 299 str.
6. Horvat Tatjana: Najboljše letno poročilo za leto 2002. Finance, Ljubljana, 21.10.2003, str. 17-31.
7. Horvat Tatjana: Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000. 249 str.
8. Kavčič Slavka: Analiziranje za pripravo letnega poročila. Zbornik referatov 4. strokovnega posvetovanja o sodobnih vidikih analize poslovanja in organizacije. Bernardin : Zveza ekonomistov Slovenije, 1998. str. 7-22.
9. Kavčič Slavka: Računovodske informacije za zunanje uporabnike. Zbornik referatov 29. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije, Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1997. str. 143-153.
10. Knight Malcom: Upravljanje tveganj je preživetje banke. Finance, Ljubljana, 25.5.2004, str. 8-9.
11. Odar Marjan: Poročanje zunanjim uporabnikom računovodskih informacij za leto 2001. Ljubljana, IKS 29(2002), str. 7-21.
12. Overview of The New Basel Capital Accord. Consulative Document. Basel : Basel Committee on Banking Supervision, 2001. 37 str.

13. Prohaska Zdenko: Finančni trgi. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 205 str.
14. Ribnikar Ivan: Monetarna ekonomija I. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 380 str.
15. Slovenski računovodski standardi 2001. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002. 319 str.
16. Sušnik Saša: Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 50(2001), 6, str. 31-37.
17. The New Basel Capital Accord: an explanatory note. Basel : Secretariat of the Basel Committee on Banking Supervision, 2001. 14 str.
18. Turk Ivan et al.: Finančno računovodstvo. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 1999. 841 str.
19. Vežjak Blanka: Razkritja računovodskih informacij v letnih poročilih, posebej o ravnanju z okoljem. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1998. 245 str.
20. Working Paper on Pillar 3 – Market Discipline. Basel : Basel committee on Banking Supervision, 2001. 16 str.

VIRI

1. Aktivnosti v Banki Slovenije.
[URL://213.250.51.72/html/basel2/03_aktivnosti/aktivnosti_2003.htm], 11.12.2003.
2. Letno poročilo za leto 2002. Maribor : Nova Kreditna banka Maribor d.d., 226 str.
3. Letno poročilo za leto 2003. Ljubljana : SKB banka d.d., 2004. 95 str.
4. Letno poročilo za leto 2003. Ljubljana : Nova ljubljanska banka d.d., 2004. 135 str.
5. Minimalne kapitalske zahteve.
[URL:http://213.250.51.72/html/basel2/02_kaj_je/01_minimalne/minimalne.htm],
2.12.2002.

6. Sklep o najmanjšem obsegu likvidnosti, ki jo mora banka zagotavljati (Uradni list RS št. 82/01).
7. Sklep o poslovnih knjigah in poslovnih poročilih bank in hranilnic (Uradni list RS št. 24/02).
8. Regulativni nadzor.
[URL://213.250.51.72/html/basel2/02_kaj_je/02_regulativni/regulativni.htm], 2.12.2002.
9. Zakon o bančništvu (Uradni list RS št. 7/99).
10. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93).
11. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o bančništvu (Uradni list RS, št. 59/01).
12. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gospodarskih družbah (ZGD-F) (Uradni list RS, št. 45/01).